

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YAŞAMBOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YETİŞKİN EĞİTİMİ PROGRAMI

MEB AİLE EĞİTİMİ PROGRAMININ EĞİTİM MATERYALLERİNDE
TOPLUMSAL CİNSİYET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GİZEM SIRMABIYIKLI

Ankara, Nisan, 2017

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YAŞAM BOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YETİŞKİN EĞİTİMİ PROGRAMI

MEB AİLE EĞİTİMİ PROGRAMININ EĞİTİM MATERYALLERİNDE
TOPLUMSAL CİNSİYET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GİZEM SIRMABİYİKLİ

Danışman: Doç. Dr. FEVZİYE SAYILAN

Ankara, Nisan, 2017

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne

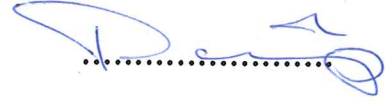
.....*Gizem Sirmabiyikli*.....'in hazırladığı
MEB "Aile Eğitimi Programının *Eğitim Materyallerinde Toplumsal Cinsiyet*"
başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından *Yaşambayır Đar ve Yetişkin Eğitimi* Anabilim
Dalı/.....*Yetişkin Eğitimi*..... Programı'nda Y¼ksek Lisans Tezi
olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan *Prof. Dr. Neral Uysal*

¼ye *Prof. Dr. Naciye Aksoy*

¼ye *Doç. Dr. Feriye Baykan*

ONAY

Bu tez Ankara ¼niversitesi Lisans¼st¼ Eğitim-¼đretim ve Sınav Y¼netmeliđi'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri ¼yeleri tarafından .../.../20.... tarihinde uygun g¼r¼lm¼ř ve Enstit¼ Y¼netim Kurulunca .../.../20.... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail G¼VEN

Eğitim Bilimleri Enstit¼s¼ M¼d¼r¼

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

 Gizem Sırmabıyıklı

ÖZET

MEB AİLE EĞİTİMİ PROGRAMININ EĞİTİM MATERYALLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET

Sırmabıyıklı, Gizem

Yüksek Lisans, Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fevziye SAYILAN

Nisan, 2017, x + 60 Sayfa

Bu araştırma, 0-18 yaş aile eğitimi kurs kitaplarının içeriğinin ne düzeyde cinsiyetçiliği yansıttığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaca ulaşmak için kurs kitaplarındaki görseller ve metinlerin betimsel içerik analizi ve metin analizi yapılmıştır. Öncelikle Aile Eğitimi Kurs Kitaplarının içeriğini analiz edebilmek amacıyla aile ve aile kavramının tarihçesini içeren çalışmalar, Türkiye’de ve dünyada aile eğitimine dair literatür ve belgeler, toplumsal cinsiyet ve cinsiyetçilik kavramlarına ilişkin kaynaklar dergiler incelenmiştir. Kitaplardaki cinsiyetçiliği analiz edebilmek amacıyla kitapların içeriğindeki toplam 84 fotoğraf/resim, her biri yaklaşık 350 sayfalık dört kitaptaki tüm metinler (bilgilendirici ve akışı anlatan metin, etkinlik yönergeleri, her oturumun sonunda yer alan 56 hikâye, açıklayıcı metinlerin tümü) incelenmiştir. Kitaplardaki görseller ile konunun içeriğini anlatan metinlerde ve etkinlik yönergelerindeki açık ve örtük anlamlar, “ataerkil aile tasviri”, “cinsiyetçilik”, “annelik- babalık”, “çocuklarla ilişkilerde rol dağılımı”, “ kamusal alanda eşitsizlik”, “ pratik öneriler”, “güçlendirme” kategorileri altında analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, hem görseller hem de metinlerde sunulan içeriğin geleneksel ataerkil aile yapısında toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından önemli bir değişimi hedeflemediği saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: aile eğitimi, cinsiyetçilik, cinsiyete dayalı iş bölümü, ataerkil aile, toplumsal cinsiyet.

ABSTRACT**GENDER IN EDUCATIONAL MATERIALS OF THE MEB (MINISTRY OF
EDUCATION) FAMILY EDUCATION PROGRAM**

Sırmabıyıklı, Gizem

Master's Thesis, Department of Lifelong Learning and Adult Education

Thesis Advisor : Doç. Dr. Fevziye SAYILAN

April, 2017, x + 60 Pages

This research aims to put forward at what level the content of family education course books for children ages between 0-18 reflect sexism. In order to achieve this goal methods of descriptive content analysis and text analysis were used as the data collection technique. Firstly for the purpose of analysing the course books of family education, works including the family and the concept of family, literature and documents about family education in Turkey and in the world, resources relating to the concepts of gender and sexism and magazines were reviewed. To analyse sexism in these books, which are about 350 pages each, a total number of 84 photographs and all the text, which is informative, explanatory and descriptive, including the instructions and 56 stories after each meeting were studied. The explicit and the implicit meanings in the images, in the text explaining the contents and in the instructions of the activities were analysed under the categories of patriarchal family representation, sexism, parenthood, role distribution in parenting, inequality in public, practical suggestions and womans empowerment. As a result of the research it is determined that neither the images nor the contents in the text aim a significant change in traditional patriarchal family structure in terms of gender equality.

Key words: family education, sexism, sex based on work department, patriarchal family, gender.

ÖNSÖZ

Bir öğretmen olarak eğitimin sınıf içinde ve okul çatısı altında sınırlandırılmayacağını her gün gözlemleyebiliyorum. Eğitim, aile, sosyal çevre, politika, toplumsal normlar ve daha pek çok unsurun etkisi altındadır. Eğitimin en önemli parçası olan çocuklar, aile ve okul arasında gidip gelirken eğitim sistemi ve aile arasında önemli bir köprü kurmakta. Dolayısıyla sosyal politika ve eğitim politikası için aile, önemli bir konuma yerleşmektedir. Yeni nesiller okullarda eğitilirken ailelerin de aile eğitim programına dâhil edilmesi tüm dünyada benimsenen bir bakış açısı. Dolayısıyla Türkiye’de ulusal çapta yaygınlaştırılan aile eğitimi programı ile ilgili çalışmak önemli bir konuya katkı sunmam konusunda beni heyecanlandırdı.

Her şeyden önce tüm yüksek lisans öğrenimim boyunca desteğini eksik etmeyen, tezimi yazarken sabrını, çabasını, emeğini esirgemeyen çok değerli tez danışmanım Doç. Dr. Fevziye Sayılan’a ne kadar teşekkür etsem azdır. Ayrıca yüksek lisans öğrenimim boyunca gösterdikleri destekten ötürü Doç.Dr. Ahmet Yıldız’a, hem jürimde yer alıp katkıda bulunan hem de yüksek lisans ders dönemimde üzerimde çok emeği olan değerli hocam, Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Ana Bilim Dalı bölüm başkanımız Prof. Dr. Meral Uysal’a, tez jürimde yer alıp bana değerli katkılarını sunan Prof. Dr. Naciye Aksoy’a teşekkür ederim.

Ne zaman desteğe ihtiyacım olsa yanımda olan çok sevgili aileme ve ismini anmadan geçemeyeceğim değerli arkadaşlarım Esra Temel, Birol Alğan’a tüm emekleri için ayrıca teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ONAY.....	ii
TEZ BİLDİRİMİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	ix
KISALTMALAR	x
BÖLÜM 1- GİRİŞ.....	1
1.1.Problem.....	1
1.2.Amaç.....	3
1.3. Önem.....	3
1.4. Sayıtlar.....	4
1.5. Sınırlılıklar.....	4
1.6. Tanımlar.....	4
1.7. Kısaltmalar.....	5
BÖLÜM 2- ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....	6
2.1. Aile.....	6
2.2. Türkiye’de Ailenin Tarihsel Gelişimi.....	8
2.3. Aile Eğitimi.....	9
2.3.1. Aile Eğitimi Kurs Programı, İçeriği ve İşlenişi	13
2.3.2. (0-3/3-6) Yaş Aile Eğitimi Programları Eğitici Materyalleri.....	16
2.3.2.1. (0-3/3-6) Yaş Aile Eğitimi Ebeveyn Materyalleri	16
2.3.3. (7-11/12-18) Yaş Aile Eğitimi Programları Eğitici Materyalleri.....	16

2.3.3.1.(7-11/12-18) Yaş Aile Eğitimi Ebeveyn Materyalleri	16
2.4. Aile Eğitimi ve Toplumsal Cinsiyet	17
2.5. Güçlendirme.....	18
BÖLÜM 3- YÖNTEM	20
3.1.Araştırmanın Modeli.....	20
3.2.Veri Kaynakları.....	20
3.3.Verilerin Analizi	21
BÖLÜM 4- BULGULAR VE YORUM	22
4.1.Nicel Analiz Kategorileri.....	22
4.2.Nitel Analiz Kategorileri	23
4.3.Niceliksel Tarama Sonuçları.....	25
4.4.Niteliksel Analiz Sonuçları	33
4.4.1.Ataerkil Aile Tasviri	34
4.4.2.Cinsiyetçilik	37
4.4.3.Ailedeki İşbölümünde Kadın-Erkek Rollerini/Annelik-Babalık.....	39
4.4.4.Çocuklarla İletişimde Rol Dağılımı	42
4.4.5.Kamusal Alanda Eşitsizlik	43
4.4.6.Ailelere Pratik Öneriler	44
4.4.7.Güçlenme/ Güçlendirme	47
BÖLÜM 5- SONUÇ VE ÖNERİLER.....	51
5.1.Sonuç	51
5.2.Öneriler	53
KAYNAKLAR.....	55
ÖZGEÇMİŞ.....	60

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. 1993 Yılından İtibaren Uygulanan Ebeveyn Eğitimleri.....	12
Tablo 2. (0-3) Yaş Kadın ve Erkek Figürlerin Frekans Dağılımları	26
Tablo 3. (3-6) Yaş Kadın ve Erkek Figürlerin Frekans Dağılımları	28
Tablo 4. (7-11) Yaş Kadın ve Erkek Figürlerin Frekans Dağılımları	30
Tablo 5. (12-18) Yaş Kadın ve Erkek Figürlerin Frekans Dağılımları	31
Tablo 6. Bütün Yaş Gruplarının Kadın ve Erkek Figürlerinin Frekans Dağılımları.....	32

KISALTMALAR

MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
HEM:	Halk Eğitim Merkezi
HBOGM:	Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
AÇEV:	Anne ve Çocuk Eğitim Vakfı
SHÇEK:	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
ÇEM:	Çocuk Eğitim Materyali
AÇEP:	Anne Çocuk Eğitim Programı
UNİCEF:	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
BADEP:	Baba Destek Eğitim Programı
TDK:	Türk Dil Kurumu
CEDAW:	Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

BÖLÜM 1

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sayıtlıları, sınırlılıkları, tanımları ve kısaltmalar bulunmaktadır.

1.1.Problem

Aile eğitimleri sonunda elde edilen kazanım, eğitime katılan bireyin kendi gelişimi yanında, diğer aile bireylerini doğrudan ve toplumu da dolaylı yoldan etkilemektedir. Bu yönüyle bakıldığında, beden ve ruh sağlığı yerinde olan, etkili iletişim becerilerine sahip, toplumla bağları güçlü olan bireylerin yetiştirilmesi bakımından aile eğitimleri önemlidir (Okçabol, 1996; akt. Şeker, 2013).

Aile eğitimi alan ailelerde yetişen çocuklarda daha yüksek kalitede öğrenme yaşantıları gözlenebilmektedir (Morrison, 2006; akt. Yılmaz Bolat, 2011). Yine anne-baba eğitim programlarında kendilerini kontrol etme becerileri kazanan anne-babaların, çocukların öğrenme ve iletişim becerileri ile gerekli alışkanlıkları kazanmaları üzerinde olumlu etkilerde bulunduğu görülmektedir. Anne-baba eğitimi sonucu ebeveynler çocukla daha istekli etkileşime girme duygusu yaşamakta, motive olmakta ve sorumluluklarını daha iyi fark etmektedirler (Tezel-Şahin ve Özyürek, 2010; akt. Yılmaz Bolat, 2011). Çünkü Doğan'ın (2015) da belirttiği gibi aile sosyalleşmenin ilk adımlarının atıldığı kurumdur. Kültürel değerler ilk önce ailede öğrenilir ve gelecek kuşaklara aktarılır. Bu özelliği nedeniyle ailenin vazgeçilmez bazı toplumsal işlevleri vardır (Doğan, 2015:173). Bu nedenle toplumsal değişimi hedef alan yaklaşım ve politikalar aile ve onun eğitimi ile başlamaktadır.

Tarih boyunca ve farklı kültürlerde farklı biçimler altında ortaya çıkan aile, günümüzde genel olarak “anne-baba ve çocuklardan oluşan bir birim” olarak tanımlanmaktadır. İlk defa 1949 yılında antropolog Robert Murdock tarafından ortaya atılan “çekirdek aile” kavramı Canatan'a (2013) göre “aile”yi değil, ailenin sadece belirli bir biçimini tanımlamaktadır. Kapitalizm öncesi toplumlarda aile, bireylerin fizyolojik, toplumsal ve psikolojik tüm gereksinimlerini karşılayan, toplumsal açıdan üretim, üreme, ailenin ve toplumun yeniden üretilmesini sağlayan tek ve bağımsız kurumdur (Canatan, 2013: 59). Bu niteliği ile aile, birey ile toplum arasındaki ilişkileri düzenleyen, sürdüren ve denetleyen bir kurum olarak işlev görür ve bu rolünden dolayı toplumun temeli ve vazgeçilmez bir unsurudur (Yorburg, 1973; akt. Özbay, 2015). Modern dönemde kentleşme, sanayileşme ve kapitalistleşme sürecinde aileye yardımcı

ya da ailenin bazı görevlerini üstlenen başka kurumların ortaya çıkışı, zorunlu temel eğitim süresinin tüm dünyada giderek uzatılma eğilimi, ücretli çalışan kadın sayısının artışı, aynı zamanda artık bir tüketim ünitesi olarak işleyen aile yapısı gibi farklı dinamikler ailenin temel öğrenme ihtiyaçlarını çeşitlendirmektedir. Ailenin değişimi ve giderek farklılaşan öğrenme ihtiyaçları zaman içinde aile eğitiminin içeriğini genişletmiştir. Günümüzde aile eğitimi; sağlıklı aile yaşamı, eşler arasındaki ilişkiler ve etkileşim, cinsel eğitim, aile planlaması, bireysel gelişim, parçalanmış ailelere yönelik programlar gibi çeşitli sorun alanlarının yanı sıra aile-çocuk etkileşimi, çocuk bakımı, eğitimi ve gelişimi, aile katılımı gibi konuları da içermektedir (Hamamcı, 2005). Ayrıca toplumsal cinsiyet duyarlılığı ile sürdürülen ve ailedeki toplumsal cinsiyet ilişkilerini odağına alan; bu bağlamda ailedeki cinsel işbölümünü ve toplumsal cinsiyet rollerini kadınların güçlendirilmesi yönünde dönüştürmeyi hedefleyen aile eğitimleri de uygulanmaktadır (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2013).

Aile eğitim programlarının hedefleri, içeriği, kullanılan malzemeler, eğitim yöntem ve teknikleri, eğitim süresi, katılımcıların özellikleri, programı yürüten eğitmenin özelliklerine göre farklılık gösterebilmektedir. Günümüzde aile eğitim modelleri şu şekilde gruplandırılmaktadır (Güler ve vd., 2010; akt.Yılmaz Bolat, 2011): 1. Ev merkezli aile eğitimi, 2. Kurum merkezli aile eğitimi, 3. Kurumsal okul öncesi eğitimle bütünleştirilmiş aile eğitimi, 4. Uzaktan öğretim yoluyla aile eğitimi 5. Çocuktan çocuğa yaklaşımlar, 6. Mobil hizmetler. Çoğunlukla erken çocukluk ve okul öncesi döneme hitap eden bu programlar farklı bağlamlarda farklı önceliklerle sürdürülmektedir. Aile eğitimleri ABD ve Avrupa’da daha çok özel teşebbüs ya da sivil toplum kuruluşları ve devlet işbirliği ile gerçekleştirilirken, Asya ve Ortadoğu ülkelerinde örgün eğitimle birlikte uygulanması yönündedir. Aile eğitimlerinde ana akım; çocukla sağlıklı iletişim, ebeveynlik becerileri, aile olmanın yolları ve devamını sağlayıcı unsurlara odaklanmaktadır. Hemen hemen tüm aile programlarının ana mesajı ‘sağlıklı aile, sağlıklı toplum’dur.

Türkiye’de ulusal ölçekte 2010 yılından beri Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (HBOGM) tarafından yürütülmekte olan “0-18 Yaş Aile Eğitimi” adlı program, yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. Bu programa Halk Eğitim Merkezleri’nde (HEM) ya da protokol imzalanan kurumların herhangi bir merkezinde çoğunluğu kadın olmak üzere özellikle sosyo-ekonomik seviyesi ve aynı zamanda eğitim düzeyi düşük aileler ücretsiz katılabilmektedir.

Bu çalışmada HEM tarafından organize edilen ve uygulanan 0-18 Yaş Aile Eğitimi programının içeriği ile kurs materyalleri, toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısıyla incelenmeye çalışılmıştır.

1.2. Amaç

Bu araştırma ile aile eğitimi kapsamında verilen kursların eğitici kitaplarındaki toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkilerine yaklaşımın ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin nasıl ele alındığı incelenmektedir. Bu amaç doğrultusunda 0-18 Yaş Aile Eğitimi Programı eğitici kitaplarının içeriğinin nitel ve nicel analizi yapılmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Aile eğitimi programının kurs materyallerinin aileye bakış açısı ve toplumsal cinsiyet ilişkilerine yönelik yaklaşımı nedir?
2. Aile eğitimi programının kurs kitaplarının içeriğinde toplumsal cinsiyet kimlikleri, rolleri ve ilişkileri nasıl betimlenmektedir?
3. Aile eğitimi programının kurs kitaplarında sunulan/idealize edilen aile tablosunun toplumsal cinsiyet eşitliği açısından özellikleri nelerdir?

1.3. Önem

Dünyada ve Türkiye’de aileye yansıyan hızlı değişim ve dönüşüm, aileleri pek çok sorunla yüz yüze getirmiştir. Öncelikle ‘Nasıl daha iyi anne-baba olurum?’ sorusu etrafında ailenin öğrenme ihtiyacı artmıştır. Devletler de değişen yapıya ayak uydurmak, toplumun temeli olan aileyi, sorunların üstesinden gelerek güçlendirmek için ailelere çeşitli eğitimler sunmaktadır. Türkiye’de de devlet tarafından geçmişten günümüze pek çok anne-baba eğitimi programı düzenlenmiştir. Günümüzde Türkiye’de uygulanan en geniş kapsamlı ulusal aile eğitimi programı tam adıyla 0-18 Yaş Aile Eğitimi programıdır. Bu programın en önemli özelliklerinden birisini, yapılandırılmış bir müfredatının ve içeriğinin olması, uygulamayı yapan eğitici/öğretmenlerin bu konuda eğitimden geçerek uygulama yapması oluşturmaktadır. Yapısı gereği toplumla iç içe geçen aile eğitimi, toplumsal sorunların üstesinden gelmede önemli bir işlev görmektedir. Toplumumuzda kadın haklarına, toplumsal cinsiyet eşitliğine gereken önemin verilmediği her geçen gün kadın cinayetleri, kadın hakları ihlalleri rakamlarının artmasıyla kendini göstermektedir. Geleneksel ataerkil aile yapısının hâkim olması cinsiyet eşitsizliğini beraberinde getirmektedir. Cinsiyetçilik her geçen gün artarak en

sert yüzünü kadın cinayetleri, ailede kadına yüklenen sorumlulukların kadının hayatına yön vermesi hatta kadının tüm dünyasının aile içinde sınırlı kalmasına yol açmaktadır. Bu durum ancak kadınların güçlendirilmesi, bilinç yükseltilmesi, tüm toplumun aile yapısı üzerinde sorgulamaya başlamasıyla çözülecektir. Tam da bu noktada aile eğitimleri aileye pusula olması gereken noktadadır. Bu araştırmayı yapmanın esas sebebi aile eğitimlerinin, ailelere cinsiyetçilikten uzak, kadını güçlendirir dolayısıyla aileyi, toplumu güçlendirir nitelikte ulaşmasında yol gösterici olmaktır. Bugüne kadarki aile eğitimi programına yönelik yapılan çalışmalar daha çok içeriğe, yetişkin eğitiminde aile eğitimi programının etkililiğine değinmiştir. Sonuç olarak bu çalışma aile eğitimlerinin topluma etkisinde, toplumun güçlenmesine katkı sağlamada, aile eğitimi ile ilgili çalışma yapan araştırmacılara farklı bir bakış açısı sunmada daha etkili olması sebebiyle önem taşımaktadır.

1.4. Sayıtlar

Araştırma aile eğitim programlarında kullanılan kitaplarda ataerkil aile yapısının temel alınmış, ailede toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak açısından yeterince güçlü bir içerik oluşturulmamıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma 2010 yılından bu yana MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan ve uygulanan aile eğitimi programının eğitici kitaplarındaki başlıklar, etkinlikler, bilgilendirici açıklamalar, oturumların sonundaki öyküler ve kitaplardaki resimlerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Aile: Toplumun bir parçası olarak, içinde bulunduğu koşullardan, toplumun kültüründen etkilenen ama yine de kendi içerisindeki ilişkileri, etkileşimi oluşturan bir sistemdir (Kağıtçıbaşı,1998;akt. Ay, 2015).

Ataerkil Aile: Ailede otoritenin, gücün, aklın temsilcisinin erkek olduğu; kadının ise ailede ikincil konumda olduğu, zayıf ve duygusal karakteri yansıttığı aile biçimidir.

Toplumsal Cinsiyet: Toplumsal cinsiyet bir kültür meselesidir, erkek ve kadınların 'eril' ve 'dişil' olarak sosyal sınıflandırılmasına işaret eder. İnsanların erkek ya da kadın olduğu, çoğunlukla biyolojik göstergelere göre anlaşılabilir. İnsanların eril

veya dişil olduğu ise aynı şekilde anlaşılamaz; ölçütler kültürel, yere ve zamana göre değişiklik gösterir (Bhasin, 2001).

Cinsiyete Dayalı İş bölümü: Erkekler ailedeki işbölümünde evin lideri konumundadır. Erkek gelir getiren, aile ile ilgili kararları alan, ev dışındaki konularla daha çok ilgili konumdadır. Konumu sebebiyle kadın üzerinde hâkimiyet kuran erkek, kadının yaşam alanını belirler ve kısıtlar. Kadın ev içinde ve ev dışında ikincil konuma, erkeğe tabidir. Kadın anne olarak ailedeki sorumluluklarını yerine getirmek için var olmaktadır.

Cinsiyetçilik: Kadınlarla erkekler arasındaki güç asimetrisini yansıtan söz ve davranışlardır (Sayılan, 2016).

1.7. Kısaltmalar

MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
HEM:	Halk Eğitim Merkezi
HBOGM:	Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
AÇEV:	Anne ve Çocuk Eğitim Vakfı
SHÇEK:	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
ÇEM:	Çocuk Eğitim Materyali
AÇEP:	Anne Çocuk Eğitim Programı
UNİCEF:	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
BADEP:	Baba Destek Eğitim Programı
TDK:	Türk Dil Kurumu
CEDAW:	Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesi yer almaktadır. Kavramsal çerçevede aile, ailenin tarihsel gelişimi, aile eğitimi, Türkiye’de aile eğitimi, aile eğitimi ve toplumsal cinsiyet, güçlenme/güçlendirme kavramları literatüre dayalı olarak incelenmektedir.

2.1. Aile

Aile geçmişten günümüze pek çok düşünür ve gözlemcinin dikkatini çekmiş ve çalışmalarına konu olmuştur. Literatürde pek çok açıdan tanımlanmış aile kavramı vardır:

Türk Dil Kurumu (TDK) aileyi;

1.“Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birliktir” (tdkterim.gov.tr).

2. Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü

3. Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü.

4. Eş, karı.

5. Aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü.

6. Temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu, familya.” şeklinde tanımlar.

Kağıtçıbaşı’na (1998) göre “Aile, toplumun bir parçası olarak, içinde bulunduğu koşullardan, toplumun kültüründen etkilenen ama yine de kendi içerisindeki ilişkileri, etkileşimi oluşturan bir sistemdir” (Kağıtçıbaşı, 1998; akt. Ay, 2015).

Ampirik çalışmalarda “aile” kan ya da evlilik bağının birleştirdiği, aynı kazandan yiyen bireyler grubu olarak tanımlanır. Aslında bu tanımla yalnızca ailelerden ayrı yaşayan bireyler bu ailelerin üyeleri olarak değil, ayrı haneler olarak kabul edilir; ayrıca odak noktası aile olduğundan, yaygınlıkları kültüre ve zamana göre önemli değişiklikler gösteren aile olmayan haneler de göz ardı edilir (Özbay, 2015:79).

Aile, yetişkin eşlerden ve çocuklardan oluşan, birbirine duygusal açıdan bağlanmış, ekonomik, sosyal duygusal hak ve sorumlulukları paylaşan bir toplumsal sistemi oluşturmaktadır (Hetherington ve diğerler, 2006; akt. Kaya, 2011: 115).

Dünya toplumlarını en fazla etkileyen dünya dinlerinin kutsal kitaplarına ve yazarlarına göre aile, ilkin Âdem ve Havva'nın yaratılması ve birlikteliği ile kurulmuştur (Canatan ve Yıldırım, 2013: 21). Aile en eski ve en temel kurumlardan biridir. Belirli bir takım görevleri gerçekleştirme yönünden toplumlar arasında farklılıklar göstermekle birlikte her toplum kendine özgü bir aile biçimi yaratmaktadır. Bölgelere, sosyal sınıflara ve toplumdaki alt gruplara göre değişen çok sayıda aile tipi mevcuttur. Bu çoğulcu anlayış aile kurumunun tanımlanması ve fonksiyonları konusunda farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Aile; hane halkı ve kompozisyonu, otorite, mülkiyet, akrabalık ilişkileri çerçevesinde biçimlenen zaman ve mekân boyutlarında farklılık gösteren evrensel niteliğe sahip toplumsal bir kurumdur (İçli, 1997: 59).

Aile, ortaya çıktığı ilk dönemden itibaren zaman içinde hem yapısı hem de işlevleri açısından önemli değişiklikler göstermiştir. İlk insan topluluklarına baktığımızda aile işlev olarak pek çok görevi üzerine almış bir kurumdu. Ancak modern dönemde aileye yardımcı ya da ailenin bazı görevlerini üstlenen başka kurumların ortaya çıkması ve meydana gelen toplumsal gelişmelerle birlikte ailenin yapısı ve işlevinde önemli değişimler yaşanmıştır (Doğan, 2015: 170).

Hill ve Hansen (1996) ilgili araştırmalarında ailenin işlevleri ile ilgili kavramsal çerçeveden söz etmektedirler. Bunların belli başlıcaları şunlardır: Etkileşimci çerçeve, yapısal işlevsel çerçeve, durumsal çerçeve, kurumsal çerçeve ve gelişimsel çerçevedir (akt. Kır, 2011). Fakat hem genel sosyoloji kuramlarında hem de özel aile sosyolojisinde görece daha güncel olan yaklaşım, eleştirel yaklaşımdır. Amerikan sosyoloji geleneğinde “çatışmacı yaklaşım” olarak da adlandırılan, ancak Kıta Avrupa'sında eleştirel sosyoloji geleneği olarak kategorize edilen bu yaklaşımın beslendiği pek çok kuram ve model söz konusudur. Klein ve White'in belirttiği gibi bu çeşitliliğin ortaklaştığı nokta aile içerisinde eşitsizlikler ve bir çatışma ortamını tanımlıyor olmasıdır. Eleştirel/çatışmacı yaklaşım, aileyi kendi içerisinde dengeye oturmuş bir bütün olarak incelemeyi aksine aileyi, iktidar örüntüleriyle kurulmuş, eşitsiz ve asimetrik ilişkilerin olduğu bir yapı olarak tarif eder. Bu eşitsiz ilişki biçimi karar mekanizmalarının nasıl işletildiğinden kaynakların dağılımına, ev içi üretimin

nasıl düzenlendiğine değin birçok dinamiği içerir. Aile içerisindeki eşitsizlik tanımının üzerinde en çok durduğu nokta toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir (akt. Kaya,2011).

Aile -yeniden üretim- hem biyolojik olarak insan türünün yeniden üretimi hem de kapitalist iş yaşamının gerektirdiği emek gücünün yeniden üretim alanıdır. Bu haliyle ailenin hem yeni nesillerin yetiştirilmesinde hem de verili cinsiyete dayalı işbölümünün sürdürülmesindeki kritik rolüne dikkat çekenler var. Örneğin Engels ve Zaretsky gibi marksistler, kadınların evlilik ve aile yaşamında sömürülmüş olduğunu savunmakla birlikte, ailenin kadınlar üzerindeki etkileri yerine kapitalizm ile aile arasındaki ilişkiyi vurguluyorlar. Başka bir deyişle, evde işgücü, çocuk bakımı gibi geleneksel, ifade edici rolle ilişkili tüm işler 'ailenin devam ettirilmesi' için gereklidir ve bu nedenle kadınların ödenmemiş emekleridir. Kapitalist sınıf bundan faydalanır çünkü onlar sadece ailede erkeğin/babanın ücretini ödemek zorundadır (Marxist Feminist Perspectives on Family Life, 2015).

Temel kurumlardan biri ve toplumun çekirdeği olarak nitelenen aile, bu özelliği ve modern dönemlerde yaşadığı değişimin çeşitli sonuçları nedeniyle de olsa gerek günümüz toplumlarında sosyal politika projelerinin ve çeşitli politik kampanyaların üzerinde yoğunlaştığı kurumlar arasındadır. Örneğin, aile yapısında meydana gelen değişimi bir sorun olarak tanımlayan muhafazakâr tepkiler sonucu birçok ülkede geleneksel aile değerlerini korumaya yönelik politik kampanyaların veya “eskiye geri dönme”yi hedefleyen sosyal politikaları hayata geçirmeye yönelmektedir (The Economist, 2009; akt. Macit, 2014).

Aile verili işlevleri ve modern kapitalist toplum içindeki rolü nedeniyle hem geniş ölçekli değişimlerden etkilenmekte hem de kendisi toplumsal değişim için önemli bir kurum olarak görülmektedir. Bu bağlamda eğitim, istihdam ve sosyal politikadaki değişimden aile doğrudan ya da dolaylı biçimde mutlaka etkilenmektedir.

2.2.Türkiye’de Ailenin Tarihsel Gelişimi

1968’den önceki dönemde Türkiye’deki aile ve hane yapısının eğilimleri üzerine yapılmış çalışmalar gayet sınırlıdır. Türk aile yapısı üzerinde yapılan sosyolojik araştırmalar iki temel aile kategorisinden yola çıkmaktadırlar. Bunlar, çekirdek aile ve geleneksel geniş ailedir. Kongar’a (1986) göre geniş aile genellikle köysel ve geleneksel toplumların bir kurumudur ve ekonomik ve siyasal bir birlik olarak düşünülür; buna

karşılık çekirdek aile üreme ve sosyalizasyon dışındaki fonksiyonların kaybedildiği modern toplumların bir kurumu olarak kavramsallaştırılır (akt.Batmaz ve Aksoy,1995). 1940'larda ve 1950'lerin başında kaleme alınmış birkaç köy monografisi kapitalizm öncesi Türkiye'de görülen aile ve hane yapısıyla ilgili başlıca bilgi kaynakları olarak kabul edilegelmiştir (akt. Özbay, 2015:82). Bu dönemde yayınlanan hemen hemen tüm monograflar Türk köylerindeki hanelerde geniş aile hayatının hâkim tarz olduğu görüşünde birleşiyorlardı. Fakat Duben'e (1985) göre kapitalizm öncesi Türkiye'de haneler genel olarak hayli basit bir yapı gösteriyor ve çekirdek ailelerden meydana geliyorlardı. Demografik bulgular da bu görüşü destekler niteliktedir. Demografik yapının getirdiği sınırlamalar bir yana, geniş aile hayatı kapitalizm öncesinde ancak üst tabakada yaşanabiliyor gibiydi. Dahası, Duben'in işaret ettiği gibi, bu dönemlerde çoğunlukla tek başına yaşayan kadınların (evlenmemiş, dul ve boşanmış kadınların) oluşturduğu tek üyeli haneler de yaygındı (akt.Özbay, 2015:84).

2.3. Aile Eğitimi

Aile kavramıyla benzer şekilde aile eğitimi kavramının da pek çok tanımı bulunmaktadır.

Ailelerin ve/veya aileyi oluşturan bireylerin aile yaşamına olumlu katkılar sunmalarını sağlayacak bilgi, beceri, tutum ve davranışlar kazanmalarını hedefleyen aile eğitimi, birbiriyle tamamen ya da kısmen örtüşen aileyi zenginleştirme, aileyi geliştirme, aileye destek, aileyi yetkinleştirme, aile yaşam eğitimi gibi çeşitli isimlerle literatürde yer almaktadır (Apaydın ve Canel, 2011).

Ural'a göre aile/anne baba eğitimi olarak kullanılan terimden genel olarak kastedilen; anne babalara veya bu rollerden birini üstlenen yetişkinlere çocuk veya çocuklarıyla birlikte iyi bir yaşam sürdürmeleri için daha bilgili, ilgili, sorumluluk sahibi, mutlu, sağlıklı aileler olmak üzere bilgi vermeyi, bunun için gerekli becerileri kazanmaları için yol göstermeyi, rehberlik etmeyi içeren çeşitli eğitim programlarıdır. Bu tanımla paralel olarak Brillinger ve Brundage (1989), aile eğitimi bir "halk hareketi" olarak tanımlamışlar ve ailenin ve aileye yönelik hazırlanan aile eğitimlerinin toplumdan kopmadan, topluma yol gösterici olması gerektiğine dikkat çekmişlerdir (akt.Ural, 2013).

Dünyanın her yerinde yaşayan insan toplulukları için anne babanın çocuk sahibi olması, onu koruması, yetiştirmesi ailenin, ortak ve değişmez işlevleri olarak yer almaktadır. Sözü edilen aile işlevleri, en başından beri korunurken; ailenin rol ve sorumlulukları, aile içi ilişkiler gibi kavramlar, 18. yy'dan bu yana farklılaşmaya başlamıştır (Ay, 2015). 18. yüzyıldan önce insanlar çocuklarını büyütürken anne babalarından gördüklerini taklit, model alma yoluna giderken; sanayileşme ile birlikte anne-babalık becerileri, çocuk sağlığı ve eğitimi gibi konularda konunun uzmanından tavsiyeler alma yoluna gitmektedir.

Aile eğitimi ile ilgili uygulanan çalışmalarda ortak nokta, ebeveynlere anne babalık ile ilgili farklı konularda farkındalık kazandırma yönündedir. Hiç kuşkusuz ailede sağlıklı iletişim ve ebeveynlikte çocuğa yaklaşım, çocuğun ya da bireylerin kişiliğine büyük etki eder. Dolayısıyla aile eğitim programları, eşler arası ilişkiler, iletişim, aile planlaması, cinsel eğitim gibi konuları içermekle birlikte; aile-çocuk iletişimi, çocuğun sağlığı ve eğitimi gibi konuları da kapsamaktadır. Diğer yetişkin eğitimlerinden farklı olarak sosyal bir kurum olan aile ve eğitimi oldukça sosyolojik, politik, ekonomik bir yapı taşımaktadır. Devletlerin politikalarında aile, büyük yer kapladığı gibi aile eğitimleri aynı derecede yer kaplamaktadır. Toplumunu temsil eden aileyi yönlendiren aile eğitimleridir. Kültürden kültüre farklılaşan aile eğitimleri içeriği, malzemeleri, kullanılan yöntem ve teknikler, ele alınan sorunlar, hitap edilen kesim bakımından birbirinden farklılaşmaktadır.

Türkiye’de ailelerin aile yaşamıyla ilgili olarak yeterliliklerini geliştirmeye yarayacak ilk eğitimlerin 1928-1935 yılları arasında yürütülen Millet Mektepleri uygulamalarında yer aldığı görülmektedir. Temelde bir okuryazarlık ve yurttaşlık eğitimi uygulaması olan Millet Mekteplerinde okuryazarlık ve yurttaşlık eğitiminin yanı sıra hesap bilgileri ve sağlık bilgileri dersleri de verilmektedir. Hesap bilgisi dersi kapsamında basit hesap işlemleri, dört işlem, uzunluk ölçüleri, para birimleri ve arazi ölçüleri öğretilmekte idi. Sağlık bilgileri dersi kapsamında ise insan vücudu, bulaşıcı hastalıklarla mücadele, içkinin zararları, hava, su, gıda maddelerinin temel özellikleri, çocuk bakımı, açık hava ve güneşin yararları, gündelik hayatta karşılaşılabilecek olası kazalarda yapılacaklar, çevre temizliğinin sağlanması gibi konular ele alınmakta idi” (Albayrak, 1994).

Türkiye’de 1962-1963 yıllarında doğrudan aile odaklı olarak aileleri desteklemeye yönelik çabaların ise Akıl Hıfzısıhhası Cemiyeti Başkanı Prof.Dr. İhsan

Şükrü Aksel tarafından Medikososyal Merkezi ve Askeri Tıbbiye’de “Anne-Babalara Haftalık Sohbet Toplantıları” adıyla başlatıldığı görülmektedir. Günümüze yaklaşıldığında Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) uzmanları tarafından geliştirilen program “Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP)” kimliğine kavuşmuş, 1993 yılında AÇEV bünyesinde uygulanmaya başlamıştır. Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP), Anne Destek Programı, Kadın Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması, Zihinsel Eğitim Programı başlıklarından oluşmaktadır. 1993 yılından itibaren 70 ilde sürdürülen eğitimler ayrıca T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) işbirliği ile Toplum Merkezleri’nde de uygulanmıştır. 1993-2005 yılları arasında toplam 171.130 anne ve çocuk bu programlardan yararlanmışır. Ayrıca AÇEV aile eğitimleri başlığı altında Anne Destek Programı, Baba Destek Programı, Anne Baba Olmak Seminerleri, Aile Mektupları başlıklarında aile eğitimlerini sürdürmektedir (Hamamcı ve Sevim,2004; akt. Ay, 2015).

AÇEV kapsamındaki eğitimlerin yanı sıra Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (HBOGM)’ne bağlı eğitimler ise Halk Eğitim Merkezleri (HEM) aracılığıyla, içinde yaşadıkları sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle risk içinde bulunan anne-babalar ve çocuklarının gelişimini desteklemek amacıyla 1993 yılından itibaren çeşitli Ebeveyn Eğitimi Programları ile uygulanmaya devam etmektedir (aileegitimi.meb.gov.tr). 1993 yılından bu yana aile eğitimlerinin gelişimi Tablo 1’de görüldüğü gibidir.

(Tablo 1)

1993 Yılından İtibaren Uygulanan Ebeveyn Eğitimleri

1	0-4 Yaş Anne Çocuk Eğitim Programı (MEB - UNICEF - Gazi Üniv. İşbirliği)	1993-2004
2	0-6 Yaş Aile ve Çocuk Eğitim Programı (MEB - UNICEF İşbirliği)	2003-2005
3	0-6 Yaş Benim Ailem (MEB - UNICEF İşbirliği)	2005-2010
4	5-6 Yaş Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP) (MEB - AÇEV İşbirliği)	1993-2010
5	Aile İçin Temel Eğitim Programı (AİTEP) (MEB - UNICEF İşbirliği)	2007-2010
6	Baba Destek Eğitim Programı (BADEP) (MEB - AÇEV İşbirliği)	2003-2016
7	0-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı	2010-2013
8	0-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı (Revizyona girdikten sonraki hali)	2013-

HBOGM koordinatörlüğünde 2010 yılından beri uygulanan 0-18 Yaş Aile Eğitimi Programı toplumun tüm kesimine yönelmekle birlikte öncelikli olarak sosyo-ekonomik düzeyi düşük bireyler hedeflenerek uygulanmaktadır. Programın hazırlanması sürecinde MEB bünyesindeki Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü gibi çeşitli birimlerin yanı sıra Sağlık Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Tarım Bakanlığı, GAP İdaresi Başkanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) gibi çeşitli Bakanlık ve kamu kurumları ile UNICEF (Erken Çocuk Gelişimi Bölümü)ve Anne Çocuk Eğitimi Vakfı (AÇEV)'nin desteği ve katkısı alınmıştır.

Aile Eğitimi Kurs Programı (0-18 Yaş) ile anne-babaların, iyi anne-baba olmalarının sağlanması ve böylece aile içi ilişkilerin güçlendirilmesi yoluyla çocuğun ve ergenin var olan potansiyelini kullanmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Yine bu programla anne-babalara, çocuk gelişimi ve eğitimi, olumlu anne babalık becerileri, sağlık, beslenme, olumlu davranış kazandırma, temel alışkanlıklar kazandırma,

toplumsal cinsiyet eşitliği, aile içi iletişim, aile içi şiddet, aile içi çatışma ve çatışma çözme teknikleri, temel insan hakları ve çocuk hakları, ergenlik dönemi gelişim özellikleri, ergenlik döneminde riskler ve sorunlar, okula hazır başlama, okul aile işbirliği gibi konularda eğitim verilerek daha sağlıklı ve başarılı nesiller yetiştirilmesi hedeflenmektedir (aileegitimi.meb.gov.tr).

HBOGM tarafından yaptırılan "Aile Eğitimi Programlarının (0-18 Yaş) Değerlendirilmesi Araştırması" konulu etki araştırmasının tamamlanmasını takiben başlatılan Aile Eğitimi Programlarının revizyonu çalışmaları 2013 Yılı içerisinde tamamlanarak günümüzde kullanılan halini almıştır.

Programın revizyonu sırasında, MEB'in diğer Genel Müdürlükleri tarafından uygulanan "3-6 Yaş Anne Destek Eğitimi Kurs Programı" ile "7-19 Yaş Aile Rehberliği Kurs Programı"nın içeriği yeniden ele alınarak "(0-18 Yaş) Aile Eğitimi Kurs Programı"nın ilgili yaş aralıklarına ilişkin programlar içerisine dâhil edilmiş ve bu iki program uygulamadan kaldırılmıştır. Ayrıca revizyon sırasında; 3-6 yaş aralığı çocuğu olan ebeveynler ile bu yaş grubundaki çocuğun bakımıyla ilgilenen yetişkinler için uygulanan "(0-18 Yaş) Aile Eğitimi Kurs Programı"nın alt yaş grubu programlarından biri olan "3-6 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı"nın Çocuk Eğitim Materyali (ÇEM) kullanılmadan uygulanabilecek "3-6 Yaş Aile Gelişim Kurs Programı", "(0-18 Yaş) Aile Eğitimi Kurs Programı"nın alt yaş grubu programlarına eklenmiştir (aileegitimi.meb.gov.tr).

2.3.1. Aile Eğitimi Kurs Programı, İçeriği ve İşlenişi

Aile Eğitimi Programı dört alt programdan oluşmaktadır: 0-3 Yaş Aile Eğitimi Programı, 3-6 Yaş Aile Eğitimi Programı, 7-11 Yaş Aile Eğitimi Programı, 12-18 Yaş Aile Eğitimi Programı. Her eğitim programının içeriği ilgili yaş grubunun özellikleri dikkate alınarak oluşturulmuştur.

0-3 Yaş programında güvenli annelik, yeni doğan ve süt çocukluğu, 0-3 yaş arası bebeğin bedensel, zihinsel, sosyal-duygusal gelişimi, beslenmesi gibi bebeklik dönemi ile ilgili konular ele alınmaktadır.

3-6 yaş grubunda okula başlamak üzere olma ve erken çocukluk dönemi üzerinde durulmaktadır. Oturumların başlıkları okul öncesi yaşlarda ailenin önemi ile başlayıp bu dönemde çocukla iletişim, 3-6 yaş aralığındaki çocuğun zihinsel, bedensel,

cinsel, sosyal, duygusal gelişimi, öz bakım becerileri, okula hazır olma konuları ele alınmaktadır.

7-11 yaş grubunda anne baba tutumları, aile sistemleri, çocukla iletişim, istenmeyen davranışlara yaklaşım ve bu davranışları değiştirme yolları, 7-11 yaş aralığındaki çocukların bedensel, zihinsel, sosyal, duygusal gelişimleri ele alınmaktadır.

12-18 yaş grubu ergenlik başlığı ve içeriğiyle oluşturulmuştur. Yaş grubunun ergenliğe tekabül etmesiyle konular ergen gelişimi, ergen ile iletişim, ergen ve anne-baba çatışması, ergen ve geleceği planlama, ergenlikte ihmal ve istismar gibi konular ele alınmaktadır.

Diğer yaş gruplarından farklı olarak 0-3 yaş grubunda ikinci oturum “Kadın olmak” olarak ele alınmıştır.

Bütün programlarda on üçüncü oturum Çocuk Hakları, İhmal ve İstismar başlığıyla ait olduğu yaş grubuna uygun olarak oluşturulmuştur. Ayrıca bütün yaş gruplarında “Özel Eğitime Gereksinimi Olan Bireylere Duyarlılık” adlı oturumla on dördüncü hafta aynı içerikle olmak üzere engelli bireylere duyarlılık oturumu oluşturulmuştur.

Programlar haftada bir uygulanan oturumlar ile ailelere yapılan ev ziyaretleri şeklinde iki bölümden oluşmaktadır. 0-3 ve 3-6 Yaş Aile Eğitimi Programlarının toplam süresi on dört haftadır. Bu süre on dört oturum halinde düzenlenmiş olup, her hafta ayrı bir konunun işlendiği oturumlar şeklinde gerçekleşmektedir. Haftalık ders saati on beş olan kurs, toplam iki yüz on saattir. On beş ders saatinin dört ders saati kavramsal ve çocuk eğitim materyali (ÇEM) çalışmaları, sekiz ders saati ise uygulamalar ve ev ziyaretine ayrılmaktadır. Kalan üç saati ise haftanın değerlendirilmesi, bir sonraki haftanın planlanması ve oturuma gelemeyen ailelerle çocuk eğitim materyali çalışmalarının yapılması için ayrılmıştır.

7-11 ve 12-18 Yaş Aile Eğitimi Programlarının toplam süresi on dört haftadır. Bu süre, on dört oturum halinde düzenlenmiş olup her oturumda ayrı bir konu işlenmektedir. Haftalık ders saati beş olan kurs toplam yetmiş saattir. Beş ders saatinin üç ders saati gruba yapılan sunumlardan ve sohbetlerden oluşmaktadır. İki ders saati ise haftanın değerlendirilmesi, bir sonraki haftanın planlanması çalışmalarının yapılması şeklinde düzenlenmiştir. 7-11 ve 12-18 yaş grubu programlarında ev ziyareti ve ÇEM uygulamaları yoktur.

0-18 Yaş Aile Eğitimi Programlarında gerçekleştirilen etkinlikler çok fazla farklılaşmamaktadır. Bütün programlarda ortak olan etkinlikler, yöntem ve teknikler aşağıdaki gibidir:

Konu Anlatımı: Eğitici tarafından her haftanın konusu, eğitim materyalleri çerçevesinde kursiyerlere aktarılır.

Grup ile Sohbet: Bir önceki oturumda öğrenilenleri tekrar etmek amacı ile bir konu veya örnek olay; anlatım, soru-cevap, grup tartışması, beyin fırtınası gibi yöntemlerle aktif katılımı destekleyecek şekilde yürütülür.

0-3 ve 3-6 yaş grubunda yukarıdaki etkinlik ve yöntem- tekniklerden farklı olarak ev ziyareti ve çocuklara ÇEM ve bir oturum olmak üzere baba toplantısı uygulanmaktadır:

Çocuk Etkinlik Materyali (ÇEM): ÇEM 0-3/3-6 yaş döneminde genel gelişim aşamalarının desteklenmesi için dönemsel özelliklere uygun olarak hazırlanmış etkinlikleri içeren bir rehber kitaptır.

Kursiyerler ilk hafta aldıkları ÇEM kitapçığını her hafta yanında getirirler. O haftanın etkinliğini ikişerli eş olup, anne-çocuk rolü olarak çalışırlar. Etkinlik uygulamasında anlamadıkları bir yer olduğunda eğiticiden yardım isterler. Eğitici, anlaşılmayan etkinliği anne rolü olarak uygular ve açıklar. Kursiyerler, öğrendikleri etkinliği bir hafta boyunca çocuklarıyla uygular. Etkinliklerin doğru bir şekilde öğrenilmesi ve uygulanabilmesi için her hafta sınıf içinde eğitici rehberliğinde uygulama yapılır.

Ev Ziyaretleri: Eğitim sürecinin üçüncü haftasında başlayan ev ziyaretlerinin amacı, evde anne ile çocuğu gözleyerek çocuk eğitim materyallerinin amaca ve ilkelere uygun bir şekilde uygulanmasını sağlamaktır.

Baba Toplantısı: Program süresince bir kez yapılan baba toplantısında aile eğitimi programı tanıtılmakta ve çocuklar için okul öncesi dönemin önemi, destekleyici ortamların hazırlanması için alınması gereken önlemler, babanın çocuğun gelişimindeki rolü ve önemi konularında kısa bilgi verilmektedir.

Programın kitapları dışında içeriği destekleyici materyalleri ve tanıtıcı, bilgilendirici materyalleri bulunmaktadır. Materyaller eğitici ve ebeveyn için ayrıca tasarlanmıştır.

2.3.2. (0-3 / 3-6) Yaş Aile Eğitimi Programları Eğitici Materyalleri

Eğitici Kaynak Kitabı: Eğitimin içeriği bölümünde belirtilen konuları oturumlar halinde sunan ve her oturum için; oturum planı, öğrenme ve öğretme süreci, etkinlik tabloları, oturum değerlendirme formu ve oturum görsellerinden oluşan ortalama her biri üç yüz elli sayfalık kitaplardır.

Oturum Görseli: Görseller, öğrenenlere yönelik hazırlanmış, özet bilgiler içeren sınıf içi eğitim aracıdır.

2.3.2.1. (0-3 / 3-6)Yaş Aile Eğitimi Programları Ebeveyn Materyalleri

Aile Mektupları: Evdeki diğer bireylere hitaben hazırlanmış, özet bilgilerin yer aldığı aile mektuplarıdır.

Bilgi Yaprakları: Her grup sohbeti sonunda dağıtılan, o hafta işlenen konuların mesajları ve özet bilgilerinin yer aldığı, ailelerin edindikleri bilgileri yakın çevreleriyle paylaşabilmelerini amaçlayan bir-üç sayfalık eklerdir.

Çocuk Etkinlik Materyali (ÇEM): 0-3 ve 3-6 yaş döneminde genel gelişim aşamalarının desteklenmesi için dönemsel özelliklere uygun olarak hazırlanmış etkinlikleri içeren yaklaşık yirmi sayfalık rehber kitapçıktır. Yaş grubu daha çok bebeklik dönemini kapsadığı için, etkinlikler amaçlarına ve gelişim alanına bağlı olarak kendi içinde bir sıra takip etmektedir. Bu nedenle etkinlikler, desteklenmesi amaçlanan gelişim alanları göz önüne alınarak, kendi içinde sırasıyla uygulanmaktadır.

2.3.3.(7-11/12-18) Yaş Aile Eğitimi Programı Eğitici Materyalleri

Eğitici Kaynak Kitabı: Eğitimin içeriği bölümünde belirtilen konuları oturumlar halinde sunan ve her oturum için; oturum planı, öğrenme ve öğretme süreci, etkinlik tabloları, oturum değerlendirme formu ve oturum görsellerinden oluşan ortalama her biri üç yüz elli sayfalık kitaplardır.

Oturum Görseli: Görsel öğrenenlere yönelik hazırlanmış, özet bilgiler içeren sınıf içi eğitim aracıdır.

2.3.3.1. (7-11/12-18) Yaş Aile Eğitimi Programı Ebeveyn Materyalleri

Aile Mektupları: Evdeki diğer bireylere hitaben hazırlanmış, özet bilgilerin yer aldığı aile mektuplarıdır.

Bilgi Yaprakları: Her grup sohbeti sonunda dağıtılan, o hafta işlenen konuların mesajları ve özet bilgilerinin yer aldığı, ailelerin edindikleri bilgileri yakın çevreleriyle paylaşabilmelerini amaçlayan bir ile üç sayfa arasında değişen eklerdir.

Ayrıca 2010 yılından itibaren HBOGM bütçesinden her alt programa ait tanıtım filmi, TV spot filmleri, afiş ve broşür basımı yapılarak tüm uygulayıcı kurumlara dağıtılmaktadır.

2.4.Aile Eğitimi ve Toplumsal Cinsiyet

Toplumun temel kurumlarından biri olan aile, günümüzde genel ve yaygın eğitim politikaları ile sosyal politikaların ve uygulamalarının başlıca alanlarından biri özelliğini kazanmıştır. Öyle ki her toplumun kendine özgü aile eğitim programı mevcuttur. Aile eğitim programları, ailelerin ana babalık becerilerini ve bilgilerini geliştirme, çocuk gelişimi ve ailelerin yaşadığı sorunlarla pozitif yollarla başa çıkabilmeye ilgili öğrenme deneyimlerini geliştirmeye odaklanmış programlardır (Bogensneider ve Johnson 2004; akt. Yılmaz Bolat, 2011). Türkiye’de günümüzde uygulanan en yaygın aile eğitimi programı Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) yapısı altında yaygın eğitim çerçevesinde sürdürülmekte, merkezi olarak hazırlanan program ve kurs kitapları ulusal ölçekte aynı içerikle sunulmaktadır. Örgün eğitimdeki ulusal müfredat ile benzer özellikler gösteren aile eğitimi programı, okul kitapları gibi dönemin eğitim politikasının damgasını taşımaktadır. Dolayısıyla tıpkı, ulusal müfredat ve okul ders kitapları gibi kurs programları ve materyalleri de verilmek istenen toplumsal değerler, normlar ve aynı zamanda dışlanmak istenen değerleri içinde barındırmaktadır. Eğitim sistemimiz tüm düzeydeki okullar ve yetişkin eğitimi sunumuyla devasa büyüklükte bir sektör olarak, biçimsel düzeyde küresel toplumsal cinsiyet politikalarıyla uyumlu bir görünüm çizmesine rağmen tüm düzeyleriyle birlikte eşitsizlik, ayrımcılık barındırmaktadır (Sayılan, 2012:21).

Aile, okul, toplum üçlemesi birisinde aksama olsa diğerini etkileyen domino taşı gibidir. Toplumun inşasında en önemli birim olarak görülen aile, bireyleri bir bir eğitim sisteminin çarklarından geçerken bünyesinde kültürel, sosyolojik değerleri barındırarak sistemden çıkmaktadır. Bu sistem toplumun kültürel ve sosyolojik yapısının devamını sağlamaktadır. Toplumsal değerlerin yeniden üretimi okul ve eğitimin her kademesinde yer alarak kültürel yapıyı beslemektedir. Sayılan’ın (2012) da vurguladığı gibi, eğitim sistemleri hem okulda sunulan bilgi süreçleri aracılığıyla, hem de okulun sunduğu

kültürel iklim içinde, egemen cinsiyetçi kalıplaşmış yargıların ve değerlerin yeniden üretiminde kilit rol oynamaya devam etmektedir (Sayılan, 2012:14). Cinsiyetçi kalıpların yeniden üretimine ket vurmak için aile eğitimi ve örgün eğitimin sadece biçimsel düzeyde değil gizli ve örtük tüm müfredatlarda yok edilmelidir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önlenmesi tüm dünyada önem verilen bir konudur. Türkiye de bu konuda son yıllarda önemli adımlar atmaktadır. Örneğin “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008–2013”te eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik olarak oluşturulan hedeflerden dördüncüsünde, “Eğitimciler, eğitim programları ve materyalleri ‘Toplumsal Cinsiyet Eşitliği’ne duyarlı hale getirilecektir” denmektedir. Bu hedefe yönelik olarak belirlenen stratejilerden biri ise şu şekilde ifade edilmektedir: “Eğitim ve öğretim programları, yöntemleri, ders kitapları ve diğer tüm eğitim araç ve gereçlerinin içeriklerinin ‘Toplumsal Cinsiyet Eşitliği’ duyarlılığı ile düzenlenmesi” (Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2009). Türkiye’nin imzacısı olduğu uluslararası belgelerden olan Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine (CEDAW) göre taraf devletler kadına yapılan her türlü ayrıma önlem alır ve müdahale eder. Bu sözleşmenin 10. Maddesi eğitimde fırsat eşitliğinde söz eder. Sözü edilen madde şöyledir:

“Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için karma eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metotlarının bu amaca göre düzenlenmesi (CEDAW, 1980).”

Türkiye’de geçmişten günümüze toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ders kitaplarına yansımaları ele alan pek çok araştırma yapılmıştır. Bunlardan birkaçı olan Esen (2007), Gümüšoğlu (2008), Güneş (2008), Sayılan (2012), Kırbaşoğlu Kılıç ve Eyüp (2011), Kitiş Çınar (2013), Yaylı ve Kitiş Çınar (2014) gibi ilgili araştırma bulguları aile eğitimi ve toplumsal cinsiyet kavramına ışık tutmuştur.

2.5.Güçlendirme

Kadının güçlendirilmesini birçok kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütü farklı bağlamlarda ele almaktadır. Ulusal ve uluslararası ölçekte yürüyen bu çabaların yanı sıra, konunun ekonomik, sosyal, siyasi gibi değişik boyutları akademinin ve medyanın

da ilgisini çekmekte, kadının güçlendirilmesi pek çok araştırma ve çalışmanın konusu olmaktadır. Bu ilgi, kadının güçlendirilmesi konusuna yaklaşımda farklılaşmayı ve ‘güçlendirmenin’ ne ifade ettiği, yani tanımı konusunda çoğulluğu beraberinde getirmektedir. Nihayetinde her grup, kendi çalışma alanının ihtiyaçları çerçevesinde ve öncelikleri doğrultusunda bir tanımla yola çıkmaktadır. Bu tanım çeşitliliği karşısında, mevcut çalışmaya kavramsal bir çerçeve getirecek kapsamlı, ancak muğlâk olmayan bir tanım geliştirmek kolay değildir. Bu noktada iki ana yaklaşım tartışmalara yön vermektedir. Bunlardan ilki temeli ekonomik kazanımlara dayalı “Kalkınmada Kadın” yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre, kadınların mevcut politikalara dâhil edilerek, istihdama ve eğitime erişimlerinin sağlanması sonucu kadınlar güç ilişkilerinde gücü kontrol edebilme olanağına kavuşacaklar ve nihayetinde güçleneceklerdir (Parpart, Connelly & Barriteau, 2000; akt.Aklar, 2012). Diğer yaklaşım ise toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan “Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma” yaklaşımıdır. Bu yaklaşım ataerkil sistemin sorgulandığı, kadınların gücü yeniden üretmelerine olanak sağlanan toplumsal cinsiyet perspektifiyle yeniden şekillendirilen politikalar/programlar aracılığıyla kadınların güçlenebileceğini savunmaktadır (Hashemi, 1996 akt: Oxaal & Baden, 1997; Kabeer,1999; Malhotra & Mehra, 1999 akt: Williams, 2005; Chant, 2000 akt: Poudlock, 2004; akt. Aklar, 2012). Stromquist’e göre ise güçlendirme dört boyuttan oluşmaktadır, her birisi eşit ölçüde önemlidir, ama hiçbirisi kadınların kendi adlarına hareket etmelerine olanak tanıyacak kadar tek başına yeterli değildir. Bunlar, bilişsel (kişinin kendi gerçekliğinin eleştirel anlayışı), psikolojik (özsaygı duygusu), politik (güç eşitsizliklerinin farkındalığı ve örgütlenme ile harekete geçme kabiliyeti) ve ekonomik (bağımsız gelir oluşturma kapasitesi) boyutlardır (Stromquist, 2012: 187) bunu kaynakçada ayrı göstermek gerekir.

Kadınların güçlendirilmesi, tek yönlü bir konu olmadığı gibi tek bir yolla da gerçekleşmesi mümkün olmayan bir konudur. Özellikle ataerkil toplumlarda kadını eşitsizliğe mahkûm eden sadece erkek değil toplumun tüm bileşenleridir. Çözümünde tüm bileşenlerin el birliğiyle hareket etmesi gerektiği kuşkusuzdur. Güçlendirmenin gerçekleşmesinde en önemli araçlarından biri “eğitim”dir: ailede eğitim, okulda sisteminde eğitim, yetişkin eğitimi.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde kullanılan araştırma modeli, veri kaynakları ve analizine ilişkin alt başlıklara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Aile Eğitimi kurs kitaplarını inceleyen çalışma tarama modelindedir. Tarama modeli araştırılması hedeflenen olgu veya olguları kendi koşulları içinde tam ve dikkatli bir şekilde ortaya koyar (Karasar, 2007). Çalışmanın veri kaynaklarında oldukça uzun metin ve sayıca fazla resim/fotoğraf bulunduğundan verilerin dikkatlice taranıp yorumlanması, veri kaybı olmaması açısından en uygun araştırma modeli tarama modeli olarak görülmüştür. Ayrıca alt kategorilere ayırıp inceleme yapılmasına olanak sağlayan tarama modelinin, veri kaynaklarının en ince ayrıntısına kadar incelenmesine ve yorumlanmasına fırsat sunacağı düşünülmüştür.

3.2. Veri Kaynakları

Bu çalışmanın veri kaynağını aile eğitimi kurs kitapları oluşturmaktadır. Kursta kullanılan dört kitabın görsel ve metin içeriği doküman analizi yoluyla incelenmiştir. Araştırma problemi bağlamında Aile Eğitimi Kurs Kitaplarında Cinsiyetçiliği analiz edebilmek amacıyla aile ve aile kavramının tarihçesini içeren çalışmalar, Türkiye’de ve dünyada aile eğitimine dair bilgi içeren belgeler, toplumsal cinsiyet ve cinsiyetçilik kavramlarına ilişkin kaynaklar, dergiler incelenmiştir.

Araştırmada kitaplardaki cinsiyetçiliği analiz edebilmek amacıyla kitapların içeriğindeki toplam 84 fotoğraf/resim, her biri yaklaşık 350 sayfalık dört kitaptaki tüm metinler (bilgilendirici ve akışı anlatan metin, etkinlik yönergeleri, her oturumun sonunda yer alan 56 hikâye, açıklayıcı metinlerin tümü) incelenmiştir. Araştırmada kullanılan kitaplar aşağıdaki gibidir:

MEB (2013a). 0-3 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı. Ankara:2013

MEB (2013b). 3-6 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı. Ankara:2013

MEB (2013c). 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı. Ankara:2013

MEB (2013d). 12-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı. Ankara:2013

3.3. Verilerin Analizi

Aile eğitimi programına dayalı olarak geliştirilen ve bu programlar yürütülürken öğretmen tarafından kullanılan kitaplardaki görseller ile konunun içeriğini anlatan metinlerde, etkinlik yönergelerinde sunulan görsel, açık ve örtük anlamlar toplumsal cinsiyet ilişkileri bağlamında analiz edilmiştir. Bunun için betimsel içerik analizi ile metin analizi kullanılmıştır. Cohen, Manion ve Morrison (2007) içerik analizinin; metinlerin düzenlenmesi, sınıflandırılması, karşılaştırılması ve metinlerden teorik sonuçlar çıkarılmasından oluşan bir araştırma tekniği olduğunu vurgulamışlardır. Bu çalışmada içerik analizi, bu yönlerinin yanı sıra birbirlerine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek okuyucunun anlayacağı biçime dönüştürmesi nedeniyle tercih edilmiştir (akt. Gökteş vd., 2012). İçerik analizine temel olan taramada, Sayılan'ın (2012) Yetişkin Okuma Yazma Eğitimi ile ilgili çalışması çerçevesinde geliştirilen ve uygulanan niceliksel ve niteliksel tarama formatlarının "cinsiyetçilik" başlığı altındaki maddelerinden yararlanılmıştır. Amaç bölümünde yer alan her bir soru betimsel içerik analizi ve metin analizlerinden uygun olanları belirlenerek bazen de her ikisinde ele alınarak incelenmiştir.

Program kitaplarındaki fotoğraf ve resimlerin niceliksel taraması yapıp tablolaştırılmıştır. Tablolaştırılırken Sayılan'ın (2012) Yetişkin Okuma Yazma Eğitimi ile ilgili çalışması çerçevesinde geliştirilen ve uygulanan niceliksel tarama başlıkları ve veri toplama çerçevesi örnek alınmıştır. Bu çerçevede resimlerdeki yetişkin figürleri, kategorilere göre sayılmış ve frekans dağılımları belirlenmiştir. İkinci aşamada ise, niceliksel tarama formatının yeterli olmadığı noktaları ortaya çıkarmak için aynı kitapların metinlerine, etkinliklerine, oturum sonundaki öykülere niteliksel tarama formatı uygulanmıştır. Niteliksel tarama formatında Sayılan'ın (2012) Yetişkin Okuma Yazma Eğitimi ile ilgili çalışması ile Esen'in (2007) Eğitim Reformu Sonrasında Türkiye'nin Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik adlı çalışmasından esinlenilmiştir.

BÖLÜM 4

Bu bölümde, araştırmanın bulguları ve bulgulara dönük yorumlar yer almaktadır. Bulgular nitel analiz kategorileri, nicel analiz kategorileri başlıkları altında incelenmiş ve yorumlanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu başlık altında aile eğitimi kurs materyallerinin içeriğini analiz etmek için oluşturulan nicel ve nitel tarama sonucu elde edilen veriler analiz edilmiştir. Araştırmada kullanılan iki farklı tarama formatından biri olan Niceliksel Tarama Formatı, incelenen kitapların her birinde resimlerindeki yetişkin kadın ve yetişkin erkek figürlerinin, aşağıdaki kategoriler çerçevesinde sayılarak belirlenmesini amaçlamaktadır. Niceliksel tarama sonunda elde edilen veriler üzerinde herhangi bir istatistiksel çözümlene yapılmamış, yalnızca frekans ve yüzde (%) dağılımları tablolatırılmıştır.

4.1. Nicel Analiz Kategorileri

1. *Ailede cinsiyete dayalı iş bölümü:* Kadın figür, evde ev-işi kapsamına giren eylemlerde sıklıkla görülmüştür. Örneğin yemek yaparken, sofrta hazırlarken, ütü yaparken; çocuğu emzirirken, çocuğa yemek yedirirken, bebeğin altını temizlerken, çocuğuyla ilgilenirken, çocuğunu dinlerken, çocuğuyla oyun oynarken vb. annelik rolünü gerçekleştirirken görülmektedir.

Erkek figür, evde geleneksel olarak erkeğe atfedilen rollerin dışındaki eylemlerde (örneğin, sofrta hazırlamaya yardım etmek, çocukla ilgilenmek vb.) görülmektedir.

2. *Ev içinde kadın/erkek mekân kullanımı:* Kadın figür, evin her mekânında görülmekle birlikte evde bebek ya da çocuk bakımı, çocukla alakalı bir işi yaparken görülmektedir. Erkek figür ise çocuklarla oyun oynarken, çocuklarına dergi, gazete okurken, eşinin hazırladığı yemeği sofraya getirirken vb. çocuğun temel ihtiyaçlarına dönük değil de çocukla ilgilenme, çocuk üzerinde otorite kurma odaklı, ev işi kapsamına giren eylemlerde yardımcı olarak görülmektedir. Bu kategori ailede cinsiyete dayalı iş bölümü kategorisine dayandırılarak birlikte işlenmiştir.

3. *Kadın/Erkek kamusal alanda:* Figür, herhangi bir mesleği icra ederken veya iş dışındaki eylemlerini yaparken dış mekânlarda görülmektedir (örneğin, sokak, park, deniz kıyısı, orman, vb.). Kadın figürler kamusal alanda sıklıkla çocuk ve evin temizlik, bakım işleriyle ilgili sorumluluklarına dönük bulunmaktadır. Erkek figürler ise sıklıkla işi ile ilgili, çocuklarını parka götürdüğünde, ailesiyle piknikteyken görülmektedir.
4. *Kadın/Erkek iş yaşamında:* Figür, ev dışında, iş yeri olarak tanımlanabilecek mekânlarda (büroda, tarlada, laboratuvarında, okulda, hastanede vs.) ve bir mesleği icra ederken görülmektedir.

4.2. Nitel Analiz Kategorileri

Niteliksel Tarama Formatının, ders kitaplarının resimlerini (yetişkin figürlerin tamamını) ve metinlerini bütünsel açıdan değerlendirmek ve niceliksel taramada dışarıda bırakılan kimi önemli noktaları saptamak amacıyla kullanılmıştır. Nitel analiz yapılırken kitaplar içinde yer alan bilgi aktarımı metinleri, örnek olaylar, her oturumun sonunda yer alan öyküler ve etkinlikler temel alınmış ve aynı zamanda kitabın bütünü de incelenmiştir. Dört temel bölüme ayrılmış program kitapları 0-3 yaş, 3-6 yaş, 7-11 yaş, 12-18 yaş olarak yaş gruplarına ayrılmıştır. Bu kitaplar dâhil olduğu yaş gruplarına göre yazılmıştır. Kitaplar eğitici kitabı olduğu için temel eğitim kılavuz kitaplarıyla benzerlik göstermektedir. Eğiticiye tüm oturum boyunca ne yapması gerektiğini hatta ne sorması gerektiği, nasıl cevaplaması gerektiği, etkinliklerin nasıl yapılması gerektiği ve hangi sorudan sonra yapılması gerektiği, örnek olayların okunup hangi soruyla katılımcı anne-babaya iletilmesi gerektiği ve nasıl cevaplanması gerektiği tam şekliyle giriş- gelişme- sonuç- değerlendirme bölümleri altında şekillendirilerek yazılı bir şekilde verilmiştir. Bütün programlar on dört haftalık oturumlardan oluşmaktadır. Oturumlar yaş gruplarının yapılarına göre yapılandırılmıştır. Anne babalara yol gösterici olmayı hedefleyen program, sadece eğiticinin anlatımına bırakılmadan soru cevap, örnek olay, oyun, dramatizasyon gibi pek çok teknik kullanarak yapılandırılmıştır. Program kitapları incelenirken açıklayıcı veya bilgilendirici metinler, örnek olaylar, oyunlar, etkinlikler/etkinlik yönergeleri, oturum sonunda katılımcı ebeveyne okunması gereken öyküler aşağıdaki kategoriler dikkate alınarak analiz edilmiştir. Bu yedi ana kategori ve tanımları şöyledir:

1. *Ataerkil Aile Tasviri:* Yetişkin erkek, evin geçiminden sorumlu, aile bütçesiyle ve çocuklarla ilgili kararları veren, herhangi bir konuda danışılan veya izin alınan, aileyi kamusal alanda temsil eden ve kendisine hizmet edilen özne olarak görülmektedir. Yetişkin kadın, ailede çocuğun büyütülmesinden ve yetiştirilmesinden, eğitilmesinden sorumlu aynı zamanda ev içindeki tüm işlerden de birincil sorumlu (temizlik, yemek, düzen, misafir ağırlama vb.) öznedir.
2. *Cinsiyetçilik:* İşleyiş içerisinde ailelere okunan ve üzerinde yorum yaptırılan pek çok örnek olay, metin bulunmaktadır. Bu örnek olaylar ve metinler kadının çocukla ilgili tüm ihtiyaçlarını gideren, çocukla ve ev işleriyle ilgili bire bir ilgilenen, sürekli yaptığı şeylerle ilgili öneriler alan, düşünme ve araştırma gücü yok sayılan, genç yaşta evlilik yapıp kocası tarafından çocuklarıyla birlikte terk edilen vb. konumuna karşılık; erkeklerin sadece çocukla konuşma, onun sorunlarını çözme/dinleme ya da aileyi denetleyici konumda olduğu görülmektedir.
3. *Ailedeki iş bölümünde kadın-erkek rolleri/ Annelik- Babalık:* Ailedeki iş bölümünde kadın, ev içinde çocuğun büyümesi ve eğitimi, evin temizliği-düzeni; erkek ise evin geçimini sağlamak için para kazanan konumundadır. Yetişkin erkek daha çok kamusal alana giren konularda kendini gösterirken; yetişkin kadın, ev içinde ev düzeni ve çocukların sorumluluğunda göze çarpmaktadır.
4. *Çocuklarla ilişkilerde rol dağılımı:* Kadın anne rolüyle çocukların sorumluluğunu alan birincil kişidir. Çocuğun ya da bebeğin tüm ihtiyaçlarını anne en iyi karşılar. Eğer anne olmazsa çocuk ve aile sağlıklı olmaz. Erkek ise baba rolüyle eve para getiren, evin geçiminde birincil sorumlu fakat çocuklarının büyütülmesi ve yetiştirilmesinden ikincil sorumlu konumundadır.
5. *Kamusal Alanda Eşitsizlik:* Ev dışındaki mekânlarda, herhangi bir etkinlik içerisinde, yetişkin erkek figürü yönetici, denetleyici ve karar verici aktif bir özne olarak; yetişkin kadın, yönetilen, yönlendirilen, denetlenen pasif ve ikincil rollerde görülmektedir.
6. *Pratik Öneriler:* Ailelere aile ilişkilerinde ve çocuklarını yetiştirirken her konuda uygulanması gereken pek çok öneri verildiği görülmüştür. Önerilerin

hitap ettiği ana karakter annedir. Anneye s¼rekli ve her konuda yapması gereken çok ¼nemli ¼neri ve ipuçları verilmektedir. Aileden birincil sorumlu olan annedir.

7. *G¼lenme/ G¼lendirme*: Kadın, ataerkil aile yapısına sahip toplumlarda pek çok sorunla boğuşmaktadır. Aile içi Şiddet, eş baskısı, fazla sorumluluk, toplumsal baskılar, aile içi sınırlama vb. pek çok sorunla yalnız bırakılan kadının g¼lendirilmesi, sorunlarına öz¼m bulması amaçlanan pek çok ifadeye rastlanmaktadır.

4.3. Niceliksel Tarama Sonuçları

Niceliksel tarama sonuçları, sayısal veriler detaylandırılmadan, yalnızca bir ¼zet Şeklinde sunulacaktır. Kitaplardaki resim/fotoğraf sayısı metin miktarına g¼re oldukça azdır. Ev içinde mekân kullanımı fig¼rlerin bulunduğu mekân belirgin değilse değerlendirmeye alınmamıŐtır. Ayrıca mekân kullanımı aile içi iş b¼l¼m¼ne dâhil edilerek sunulmuŐtur.

Tablo 2

0-3 Yaş Kadın ve Erkek Figürlerin Frekans Dağılımları

Kategoriler	Kadın	Erkek
Ailede cinsiyete dayalı iş bölümü	% 50 (12)	% 16.67 (4)
	Yemek, temizlik, bebek bakımı, ev düzeni ve düzenin devamlılığı, bebekle ilgilenme, bebeğin tuvalet eğitimi, kendisine mektup yazan çocuğuna eşinin yanında ağlayarak bakarken, evde aile ve çocuğu temsil etme, boş vakitlerinde çocuklarıyla vakit geçirme	Çocuğuna kitaptan soru sorarken, çocuğun karnesine bakarken, çocuğu onu dışarı çıkarmasını ikna etmeye çalışırken, boş zamanında gazete okurken,
Ev içinde mekân kullanımı	Kadın figürler evde bebeğin bakımı ile ilgilenmektedir.	Erkek figür, evin salonunda çocukla ilgilenirken, konuşurken, diyalog halinde görülmüştür.
Kamusal alanda	%8.33 (2)	%8.33 (2)
	Hastanede, okulda okuma yazma öğrenirken	Çalışırken, işine giderken
İş yaşamında	%16.67 (4)	%0 (0)
	Temizlikçi, doktor, öğretmen	
Toplam	%75 (18)	%25(6)

0-3 Yaş kitabı içerik olarak bebek bakımı ile ilgilidir. Resimlerde de bunu görebiliyoruz. Kadın figürler ev içi rollerde (%50) ile yer alırken erkek figürler aynı kategoride (%16.67). Toplumsal normlara da baktığımızda çocuk bakımı anneye/kadına düşen en önemli görevdir. Kamusal alanda görünürlüğe bakıldığında kadın ve erkek

figürler (% 8.33) aynı oranda temsil edilmesine rağmen, kamusal alanda nerede görüldükleri önemli görünüyor. Kadın figürler okulda okuma yazma öğrenirken ve hastanede görülürken, erkek figürler iş yaşamında resmedilmiştir. Erkek figürlerin evde/ ev içi rollerde olduğu resimlerin genel yapısında baba rolünde olan ve çocuğuna sorgulayıcı şekilde kitaptan soru sorarken, çocuğunun karnesine bakarken, çocuğu onu dışarı çıkmayı ikna etmeye çalışırken görülmesi dikkat çekicidir. Ailedeki otoriteyi erkek temsil etmektedir. Kadın figürler istisnasız bütün resimlerde ev içinde bebekle ilgilenirken (bebeği emzirirken, ona tuvalet eğitimi verirken, yemeğini hazırlarken, onunla oyun oynarken vb) görülmektedir. Erkek figürler ev içinde çocuğuyla iletişim halindeyken ve bu iletişim süreci, çocukla konuşma ya da çocuğu denetleyici konumda ve salonda oturur vaziyettedir. Frekanslarda da (%50) ile kadın figürlerin ev içinde daha çok bebek bakımı ile resmedilmiş olması ve babanın bebek bakımı ile ilgili bir tane bile fotoğraf veya resminin olmaması dikkat çekici bir noktadır. Özellikle ilk iki yıl bebeğin bakımının aile içi rol paylaşımında kadına düşen görev olduğu vurgulanmaktadır. Ev içi mekân kullanımında kadın ve erkeğin sıklıkla ve belirgin şekilde ayrıldığı bir veri elde edilmemiştir. Mekân kullanımında daha dikkat çekici olan evin kadın figür için asıl görevini yerine getirdiği, bebekle ilgilendiği, bebeği büyüttüğü; erkek figür için ise dinlenme ve ailesine işten gelince az da olsa vakit ayırdığı mekân izlenimi yaratılmış olmasıdır. Kadının iş yaşamına bakacak olursak, kadına atfedilmiş meslekler (doktor, öğretmen, temizlikçi) olarak işlenmiştir. Erkek figür iş yaşamında resmedilmemiştir. 0-3 Yaş grubunun ana teması olan ve aynı zamanda kapak fotoğrafı da olan resimde anne ve annesine sarılan bebek fotoğrafı bulunmaktadır. Bu fotoğraf ailenin çocuğu ile bütünleşmiş anne ile temsil edildiğini göstermektedir. 0-3 yaş grubu kitabının tamamı içinde babanın çok yerinin olmadığı, 0-3 yaş aralığındaki bebeğin bakımında babanın pek de işlevsel bir rolü olmadığı varsayımından hareket edildiği yönünde bir izlenim oluşturmaktadır.

Tablo 3

3-6 Yaş Kadın ve Erkek Figürlerin Frekans Dağılımları

Kategoriler	Kadın	Erkek
Ailede cinsiyete dayalı iş bölümü	% 25 (8)	% 15.62 (5)
	Çocuğunu dinlerken, eşine yemek hazırlarken, çocuğunu yaptığı yanlış karşısında uyarırken, çocuklarına hediye verirken, çocuğuyla diş fırçalarken	Çocuğunu dinlerken, eşine sofrayı hazırlamada yardımcı olurken, çocuğuna hediye verirken, çocuklarıyla oyun oynarken
Ev içinde mekân kullanımı	Kadın figürler ev içinde çocuğuna kitap okurken, çocuğunu dinlerken, ailecek sofrayı hazırlarken görülmüştür.	Erkek figürler ev içinde eşine masayı kurmada yardım ederken, çocuklarıyla oyun oynarken görülmüştür.
Kamusal alanda	% 12.5 (4)	% 40.63 (13)
	Çocuğuyla alışverişte, çocuğuyla ulaşım aracında	Bilge, kral, seyis başı, çocuğunu uyarırken, market görevlisi, kemancı, çocuğuyla bisiklet sürerken, çocuğuyla oyun oynarken, bahçıvan, havaalanında, hapishanede
İş yaşamında	% 3.12 (1)	% 3.12 (1)
	Öğretmen	Marangoz
Toplam	% 40 (13)	% 60 (19)

Tablo 3'te en göze çarpan kısım erkek figürlerin (%40) ile kamusal alanda olmasıyla yine diğer ağırlığın (%25) ile kadınların ev içi rollerde olmasındadır. Geleneksel ataerkil toplumda sık görülen kadının evde, erkeğin kamusal alanda bulunması gerçeği aile eğitimi kurs kitaplarında nicel verilerde açıkça görünmektedir.

Kadın ev içi rollerinde eşine sofrayı hazırlayan, çocuğunu dinleyen/etkin dinlemesi gereken, yemek hazırlayan, çocuğunu uyaran, çocuğuna hediye veren şekilde temsil edilmektedir. Erkek figürlerin ev içi rollerdeki görünümüne bakarsak, karısının elini öpen (ona yaşlanana kadar yaptıklarına teşekkür etmek amaçlı), çocuğunu dinleyen, yemek için masayı hazırlamaya karısına yardım eden, çocuğuna hediye veren ve çocuğuyla oyun oynayan şeklindedir. Erkek figürlerin çocuğa yemek hazırladığı ya da çocuklarının temizlik, beslenme gibi bakımlarıyla ilgilendiği resimlere rastlanmamıştır. Oysaki aile eğitimi hedefinde ve kurgusunda anne ve babayı davet edici bir senaryo vardır. Dolayısıyla bunun pratikte olmadığını ya da olamayacağını kabul eden bir mantık içinde içerik yapılandırılmıştır. Bu kitapta erkek figürlerin kamusal alandaki temsillerinde, otorite figürlerine fazlasıyla yer verilmesi dikkat çekmektedir. Erkek figürler kral, bilge, seyis başı, kemancı, markette müdür; çocuğuyla bisiklet sürerken, çocuğunu uyarırken, çocuğuyla oyun oynarken görülmektedir. Kadın figürler ise, kamusal alanda yalnız değil, genellikle çocuğuyla alışverişte evin ihtiyaçlarını alırken bilinçli tüketici kimliğiyle ya da çocuklarıyla trende resmedilmiştir. Kadın, çocuk büyütme ve soynun devamı görevine kamusal alanda devam etmektedir. Alışverişteyken, ulaşım aracındayken toplumun yeni bireyini yetiştirmekte ve ona toplumsal normları benimsetmektedir. Yine de ilginç bazı temsiller vardır. Kadın figür iş yaşamında öğretmen olarak resmedilirken, erkek figür marangoz olarak resmedilmiştir. Öğretmen olmak kadınlar için uygun görülen mesleklerin başında gelmektedir. Marangoz olmak ise erkeklere özgü, kadınların çok içinde olmadığı, beden gücü isteyen bir iş koludur. İş yaşamındaki cinsiyete dayalı meslekleşme ve işbölümüne uygun kurgunun içeriğe yön verdiği görülmektedir.

Tablo 4

7-11 Yaş Kurs Materyalinde Kadın ve Erkek Figürlerin Frekans Dağılımları

Kategoriler	Kadın	Erkek
Ailede cinsiyete dayalı iş bölümü	% 42.1 (8)	% 10.5 (2)
	Çocuklarıyla ilgilenirken, çocuğuna nasihat verirken, eşiyle tartışırken, çocuğuyla birlikte vakit geçirirken	İşten yeni gelmiş, çocuğuyla ilgilenirken
Ev içinde mekân kullanımı	Kadın figür ev içinde çocuklarıyla ilgilenirken görülmüştür.	Erkek figür ev içinde çocuğuyla konuşurken görülmüştür.
Kamusal alanda	% 10.5 (2)	% 31.5 (6)
	Ailesiyle parkta, sokakta	Ailesiyle parkta, çocuklarıyla piknikte, eşiyle tartışırken, eşiyle sokakta yürürken (kadın arkada erkek önde), köprü başında dururken
İş yaşamında	% 0 (0)	% 5.2 (1)
		Memur
Toplam	% 52.6 (10)	% 47.4 (9)

Kadın figürler ailede ev içi rollerde çocuklarıyla ilgilenirken, eşiyle tartışırken, çocuklarıyla vakit geçirirken, çocuğuna nasihat verirken görselleştirilmiştir. Erkek figürler kamusal alanda ise ailesiyle parkta dolaşan, çocuğuyla ve ailesiyle piknik yapan şeklinde görselleştirilmiştir. Zaten erkek karakterler ev içi rollerde de işten yeni gelmiş ya da çocuğuyla ilgilenirken görselleştirilmiştir. Ailedeki iş bölümü kısmında erkek figürler, diğer yaş gruplarından farklı olmayarak çocuklarla konuşma, çocukları parka götürme gibi ikincil denilebilecek işleri yapmaktadır. Kadın figür iş hayatında hiç

görülmezken erkek figür bir kez görülmüş olup “memur” statüsünde resmedilmiştir. Kadın figürlerin en önemli görevinin çocuklarını büyütmek, eğitmek olduğunu varsayan geleneksel cinsiyet rollerine uygun bir görselleştirme yapılmıştır. Sonuç olarak 7-11 yaş eğitici kitabında (MEB, 2013c) kadının ailede, ev ortamında görülme oranıyla (%42) erkek figürlerin kamusal alanda yer alması (%31) arasındaki yakın oran; yine kadın figürlerin ailede ev içi rollerde görülme oranıyla (%42) erkek figürlerin ailede ev içi rollerde bulunması (%10.5) oranları arasında yaklaşık dört katı fark bulunması toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretiminin esas alındığını göstermektedir.

Tablo 5

12-18 Yaş Kadın ve Erkek Figürlerin Frekans Dağılımları

Kategoriler	Kadın	Erkek
Ailede cinsiyete dayalı iş bölümü	% 25 (2)	% 25 (2)
	Ailesiyle ilgilenirken, misafir ağırlarken	Ailesiyle vakit geçirirken, çocuklarıyla ilgilenirken
Ev içinde mekân kullanımı	Ev içinde belirgin bir resim ya da fotoğrafa rastlanmamıştır.	Sinirliyken, kızına ders vermek için mutfığa geçen aşçı baba
Kamusal alanda	% 12.5 (1)	% 0 (0)
	Çocuk gelin resmi	
İş yaşamında	% 0 (0)	% 37.5 (3)
		Profesör, işe giderken, sorun çözmesi için danışılan kişi
Toplam	% 37.5 (3)	% 62.5 (5)

12-18 yaş grubunda çok az fotoğraf/resim kullanılmıştır. Kısıtlı nicel verilerde erkek figürler (%37,5) rakamıyla dışarıda iş yaşamında; kadın figürler (%25) ile evde

çocuğuyla ilgilenirken görülmüştür. Aile içi işbölümü açısından kadın ve erkeklerin yaptıkları işler karşılaştırıldığında, kadınların misafir ağırlamaktan, evin her türlü bakım ve üretim işini yerine getirirken görülmesine karşılık; erkekler için eşe ve çocuklara yardım ve dinlenme dışında fazla bir rol ve iş tanımlanmamıştır. Aynı zamanda her iki cinsin iş yaşamında temsil edilme düzey ve biçimlerine bakıldığında, kadın figürlerin hiç yer almaması, erkek figürlerin ise üç adet yer alması dikkat çekicidir. Bu az sayıdaki veri kadının asıl yerinin aile ve ev, erkeğin yerinin iş olduğuna ilişkin kalıp yargıyı beslemektedir.

Tablo 6

Bütün Yaş Gruplarının Kadın ve Erkek Figürlerinin Frekans Dağılımları

Kategoriler	Kadın	%	Erkek	%
Ailede cinsiyete dayalı iş bölümü	30	%35.7	13	%15.4
Kamusal alanda kadın ve erkek temsili	9	%10.7	21	%25
İş yaşamında kadın ve erkek temsili	6	%7.14	5	%5.95
TOPLAM	45	%53.54	39	%46.35

Bütün yaş gruplarından ortaya çıkan rakamlara baktığımızda, kadının ev içi rollerdeki oranı (%35.7) ile erkek figürlerin ev içi rollerde bulunma oranı olan (%15.4) oranının neredeyse iki katından fazla olduğu görülmektedir. Kadın figürlerin ev içi rollerdeki temsil oranı olan (%35.7), kamusal alanda temsil olan (%10.7) ve iş yaşamında temsil olan (%7.14) oranının toplamı olan (%17.21) oranının iki katından fazladır. Kadınlar asıl olarak aile ve ev içinde resmedilmiştir. Öyle ki, kadınların ev içinde temsil oranı iş yaşamı ve kamusal alandaki temsilinin oransal olarak iki katından fazladır. Erkek figürlerin kamusal alanda ve iş yaşamında toplamda (%30.95) oranıyla bulunurken ev içinde (%15.4) oranında bulunması tesadüf değildir. Sadece resimlerden yola çıkarak ortaya çıkan tabloda, kadın ve erkek figürlerin ataerkil aile yapısına uygun biçimde resmedildiği görülmektedir. Materyallerin bütünü içinde toplam kadın figür sayısının (45) olup erkek figür sayısından (39) fazla olması da,

kadının asıl yerinin aile ve ev olduğu ve temel işinin çocuk bakımı olduğu yönündeki dönemin sosyal politikasına uygun bir içeriğin oluşturulduğunu göstermektedir. Erkek figürler tüm aile eğitimi kurs kitapları içeriklerinde ev içinde çocuğuyla ilgilenirken, oyun oynarken, çocuğuna soru sorarken görülmektedir. Baba karakterinin geleneksel aile örüntüsü içinde çocuğuyla ilgilenme sınırı, onun ihtiyaçlarını gidermek, çocuğu için çalışıp para kazanmak, otorite kurup çocuğun “ahlaklı” bir birey olmasını sağlamaktır. Çocuğuyla oyun oynayan baba figürü bile toplumumuza yeni katılan bir olgudur. Kadın figürlerin ev içindeki görüntülerinin tamamı çocuğu beslerken, evi toparlarken, çocukla konuşurken, çocuğa temizlik alışkanlıklarını ve öz bakım becerilerini öğretirken, bebeğine/çocuğuna mama-yemek yaparken resmedilmiştir. Kadın figürler iş yaşamında sadece bir resimde doktor, diğer resimlerde öğretmen, temizlikçi olarak görselleştirilmiştir. Erkek figürler oturumların sonunda yer alan öykülerde sıklıkla kral, seyis başı, profesör, bilgili ve yol gösterici gibi otorite figürleri olarak yer almıştır. İş yaşamına baktığımızda da marangoz, memur gibi düşük statülü işlerde resmedilmesi, bu eğitimlerin hedef kitlesinin sınıfsal konumuyla ilgilidir. Programın hedef kitlesi sosyo-ekonomik seviyesi düşük toplum kesimleridir. Bu tip aile profilinde çoğunlukla çalışan kişi erkektir, gelir düzeyleri ile mesleklerinin resimlerde yer alan profile uygun olduğu görülmektedir.

Kurs kitaplarında yaş gruplarına göre şekillenen içeriklerde (0-3, 3-6, 7-11, 12-18) kadın ve erkeğin aile içi iş bölümü, kamusal alan, iş yaşamı gibi kategorilerde nicel verilerde büyük bir değişikliğe uğramadığı görülmüştür. Geleneksel aile içi işbölümünü değiştirmeyi hedefleyemeyen, verili işbölümü içinde erkek/baba için çok zayıf bir rol değişimi öngören kadınları annelik ve ev kadınlığı dışında pek az açılım getiren bir görsel içerik ve anlamlandırma sistemi vardır. Ailenin kadınla ilişkilendirildiği, özdeşleştirildiği bir yapıdan yola çıkarak babanın otorite ve destek, maddi kaynak olması resimlerden elde edilen verilerle yinelenmektedir.

4.4. Nitel Analiz Sonuçları

Sayısal görünümünün gerisindeki anlama ulaşmak için aynı figürler ile kitaplardaki okuma ve çalışma metinleri niteliksel tarama kriterleri çerçevesinde analiz edilmiştir (Sayılan, 2012). Bunun için 0-18 Yaş Aile Eğitimi programının dört kitabın açıklama metinleri, etkinlik yönergeleri, her oturumun sonunda yer alan “öykü” olarak adlandırılan metinler görsellerle birlikte, metinde temsil edilen özne, gerçekleşen toplumsal pratiklerin bağlamı ve daha geniş sosyal bağlam içindeki anlamların açık ve

örtük olarak toplumsal cinsiyet ilişkilerini nasıl yapılandığı incelenmiştir. Son olarak da nicel ve nitel veriler birlikte analiz edilip yorumlanmıştır.

Aile içi rol dağılımı, erkek ve kadının toplumsal statüsü, toplumsal ilişkileri ataerkil ailenin yapısını resmetmektedir. Kadınlar ve erkekler belirli rollere ve alanlara sahiptir. Kadınlar evde ve ev işleriyle, çocuklarla meşgul olurken; erkekler dışarıda ve kamusal alanda para kazanmaktadır veya kariyerini yükseltme peşinde koşmaktadır. Daha açık bir ifadeyle ataerkil ailenin gündelik yaşam etkinlikleri etrafında kurulan eşler arasındaki iletişim, çocuklarla ilişkiler, beslenme, aile bütçesine katkı, toplumsal ilişkiler ve bunun boyutu, toplumsal ilişkilerin kurulduğu alanlar, çalışma hayatı, siyasal katılım gibi etkinlikler toplumsal cinsiyet asimetrisini yansıtmaktadır.

4.4.1. Ataerkil Aile Tasviri:

Yetişkin erkek, evin geçiminden sorumlu, aile bütçesiyle ve çocuklarla ilgili kararları veren, herhangi bir konuda danışılan veya izin alınan, aileyi kamusal alanda temsil eden ve kendisine hizmet edilen özne olarak görülmektedir. Yetişkin kadın, ailede çocuğun büyütülmesinden ve yetiştirilmesinden, eğitilmesinden sorumlu aynı zamanda ev içindeki tüm işlerden de birincil sorumlu (temizlik, yemek, düzen vb.) öznedir.

Kentli ataerkil aile yapısını yansıtan aile eğitimi programı kitaplarında kadınlar, nicel verilerle benzer şekilde ailenin ve çocukların başat sorumlusu kabul edilip geleneksel cinsiyet rollerine uygun olarak ev ve aile çevresinde betimlenmiştir. Bütün kitaplarda kullanılan dil ve hitap edilen aile bireyi, tamamen anne yani kadındır. Çünkü aile ve ev, kadının ilgilenmesi gereken en önemli alandır. Erkek ise baba rolüyle kadına ve çocuğa otorite kuran, denetleyici konumdadır. Baba faktörü anneye destek ve anneye eğitime gelmesi konusunda izin verici konumdadır. Baba en önemli desteğini eşini aile eğitimine göndermekle yapmaktadır. Bu durum uygulamaya da yansımaktadır. Anne programa düzenli katılırken babaların sadece bir kez özel bir oturuma gelmesi istenmektedir. Bu durum 0-3 yaş eğitici kitabının (MEB, 2013a) ilk oturumunda açıkça görülmektedir.

“ ...Çocuğunuz için sizin de yapacağınız çok şey var. Tüm gün çalışıyorsunuz. Eve gelip biraz dinlenmek istiyorsunuz. Ama biliyor musunuz artık bütün dünyada ispatlanan bir şey var ki, babalar da çocuğun eğitiminde, gelişiminde ve yetiştirilmesinde en az anneler kadar önemli. Sizin bu desteği verdiğinizizi

eşinizin programa katılmasından anlıyoruz. Çocuğunuzun ve ailenizin programdan en üst düzeyde yararlanabilmesi için, program süresince bir kez katılımınızı rica edeceğiz. Sizin fikirleriniz ve katkılarınızla bu program daha etkili olacaktır. Çalışma koşullarından dolayı, çocuklarınızı belki az görüyorsunuz. Ancak sizin çocuklarınızla geçireceğiniz süre çocuklarınız için çok önemli ihtiyaçtır“(MEB, 2013a: 13).

Yukarıdaki alıntıda da görüldüğü gibi çocuğa bakan, besleyen, ilgilenen ve bu işlerden sorumlu ailedeki asıl kişi kadındır. Aynı zamanda erkeklerin, yani babanın, çocuk yetiştirmedeki sorumluluğu ve rolü de tanınmaktadır; ancak çok yetersiz bir katılım ve yönlendirme öngörülmüştür. Babaları rol dağılımı konusunda değişime hazırlayacak bir katılım ve güdüleme araçları tasarlanmamıştır.

Nitekim 0-3 yaş kitabında bebek bakımı ve büyütülmesi, bebeğin ilk üç yılı anlatılmakta ve baba, kitabın tamamında destek ya da otorite konumunda, işten gelen evde asıl olarak dinlenmesi gerektiği varsayımıyla metinler yapılandırılmıştır. Nitekim ilk iki yılın anne desteği açısından çok önemli olduğundan bahsedilmesine rağmen, babanın önemine değinilmemesi dikkat çekicidir. “Özellikle ilk iki yılda annenin bizzat ilgi ve yakınlığı, çocuk için geciktirilmesi veya ertelenmesi mümkün olmayan bir ihtiyaç”(MEB, 2013a: 90) olarak vurgulanmaktadır.

Ataerkil aile sisteminde çocuk yetiştirmek, annelik, kadının en asli görevi olarak görülmektedir. Kadının sağlıklı olması ve sağlıklı bireyler yetiştirmesi aileye verilen önemin devamında gelen bir fikirdir. Kadın sağlıklı olmalı ki sağlıklı toplumlar yetişsin, çünkü kadın sağlıklı olursa çocuklarını da sağlıklı yetiştirebilir. “Güvenli annelik, sadece kadınların hayatlarını ilgilendirmekle kalmaz, çocukların hayatta kalma şansını, ailelerin ve toplumların sağlıklı olmalarında da etkin rol oynar“(MEB 2013a: 56). “Anne bebeğin veya çocuğun yaşamının merkezidir. Evi düzenleyen, beslenmeyi, giyinmeyi, temizlenmeyi, çocukların rahatını sağlayan, sağlıklarını koruyan, şefkatli bakım veren ve onların sosyalleşmelerini destekleyen kişi annedir. Ancak depresyonu olan anne işlevselliğini yitirebilir“(MEB 2013a: 82).

Evde işlerini yaparken zorlanan kadına plan yapması önerilmektedir. “Kadının ev işlerini tüm güne yayması gereksizdir. Nasıl çalışan kadınlar ev işlerini gün içinde sadece iki-üç saate sığdırmak zorunda iseler aynı şekilde çalışmayan kadınlar da ev işleri için günün bir kısmını ayırabilirler. İşlerimizi planlarsak ne yapacağımızı

biliriz”(MEB 2013a: 18). “Eğer bir kadın depresyona girdiyse, çocuğunu olumsuz etkileyeceği için bu konuya çözüm bulmalıdır; kadının sağlıklı olması, çocuğun sağlıklı olmasından daha önemli değildir. Yaşam alanı ev olan kadın, çevresi olan komşuları ile de birbirlerine destek olmalıdır” (MEB, 2013a: 25).

Yaş grubu değiştikçe annenin ailedeki görevleri de değişmektedir. Kadın ev içinde tüm işlerini halledip yine ev içinde sosyalleşmektedir. Kadının evinin arkadaşlarıyla buluşma alanı, eşinin misafir ağırlama alanı, yaşam alanı kısaca her şeyidir. Çocuklarına karşı olan sorumluluğunu ihmal etmeden bunu yapabilmesi gerekmektedir. 3-6 yaş grubu eğitici kitabında (MEB, 2013b) örnek olaylarda annenin çok sık çocuğunu evi düzenli tutması, evi dağıtmaması gerektiği konusunda uyardığını görmekteyiz. “Filiz hanımın 4 yaşında Efe ve altı yaşında Deniz adında iki çocuğu vardır. Filiz hanım çocukları salonda oyuna başlamadan önce oyununuz bittikten sonra oyuncaklarınızı toplamanızı ve odanıza götürmenizi bekliyorum. Çünkü dağınıklıktan hoşlanmıyorum” (MEB, 2013b: 90). Ataerkil aile yapısında kadının evde ev işleri ve çocukların bakımı konusunda liderliği söz konusudur. Duygusal ve fedakâr anne yapısı evin düzeni ve toparlanması söz konusu olduğunda sert ve emir verici üslupla konuşabilmektedir. Evin asıl sorumlusu ve düzenleyicisi olarak oyuncaklarını toparlaması konusunda sürekli ve farklı şekillerde çocuklarını yönlendirmektedir.

Kitabın bazı örneklerinde otoriter ve sorun çözücü baba karakteri karşımıza çıkmaktadır. “Bir gün ise çocuklar en sevdikleri oyun olan yapbozlarla oynayıp eğleniyorlar. Babaları gelir gelmez ellerindeki oyuncakları olduğu gibi alıp kenara bırakıyorlar. Babalarına heyecanla o gün olanları anlatıyorlar. Filiz hanım yine çocuklara sabırla ‘Bakın bu dağınıklıktan hoşlanmadığımı biliyorsunuz. Legoları kutuya koyun, kutuyu da odanıza götürün’ diyor. Baba da söze karışıyor ve ‘Çocuklar bakın ben gelir gelmez ayakkabılarımı ve ceketimi dolaba koydum. Böylece ev derli toplu oldu’ diyor ve çocuklar itiraz etmeden eşyalarını topluyorlar” (MEB, 2013b: 90). Örnekte gördüğümüz üzere annenin çocuklarının oyuncakları toparlaması konusunda çaresiz kalması durumunda baba, bir cümlesiyle ve otoritesiyle sorunu çözmektedir (MEB, 2013b: 98).

Yine bir örnek olayda arkadaşı misafirlığe geldiğinde arkadaşıyla sohbet etmesine fırsat veren anne çocuğuna teşekkür ediyor (MEB, 2013b:72). Ailecek pikniğe gidildiğinde ise baba çocuklarla yürüyüşe çıkarken anne yemek hazırlıyor (MEB,2013b: 98). Kadının arkadaşlarıyla görüşürken diğer sorumluluklarına ara vermeden bunu

yapması gerektiği vurgulanıyor. Bu nedenle evine gelen arkadaşıyla sohbet eden kadın çocuğuna teşekkür eder ve devamında da akşama gelecek misafire yemek hazırlamak için işe koyulur (MEB, 2013b:72). Pikniğe dinlenmeye, eğlenmeye giden kadının yine sorumlulukları peşinden gelmektedir. Çocuklarıyla yürüyüşe giden baba dinlenirken anne başat sorumluluğu olan ailesini doyurma işine koyulur. Tüm bu örnekler kadının ev ve ailedeki çocuk yetiştiren, ailenin devamını sağlamak için maddi kaynak dışındaki tüm alanlara hâkim olduğunu gösteren erkeğin ise kamusal alanın temsili, maddi gelirin kaynağı noktasında durduğunu kanıtlamaktadır. Nicel verilere de baktığımızda “ailede cinsiyete dayalı iş bölümü” kategorisinde kadın figürler ağırlıklı olarak evde resmedilirken; erkek figürler ev dışında, çeşitli kamusal alanlarda resmedilmiştir. Nitel ve nicel verilerin birbirini desteklediği görülmüştür.

4.4.2. Cinsiyetçilik:

Cinsiyetçilik bir kişinin cinsiyeti ya da cinsel yönelimi nedeniyle baskıya ve dışlanmaya maruz kalmasıdır. Cinsiyetçi bakış açısı, toplumdaki cins rollerine ilişkin geleneksel kalıp yargılar ve bunun sonucunda oluşan davranış biçimleriyle beslenir. Cinsiyetçilik, farklı cinslerin medyada hatalı temsilinden, ücret eşitsizliğine kadar pek çok alanda kendisini gösterebilir. Özellikle ataerkil toplumlarda cinsiyetçilik kadınlara ve eşcinsellere karşı baskıyı meşrulaştırır ve bu gruplara dâhil olanların potansiyellerinin ortaya çıkmasını engeller (akt.Arslan vd., 2009). Kadın ve erkeğe ilişkin klişe imajlar yaygın medyanın her formunda yer alır. Ders kitaplarından, öykü kitaplarına, sinema filmlerinden reklamlara, dergilerden televizyon dizilerine kadar tüm yaygın medya ürünleri cins ve cinsiyete ilişkin basmakalıp genellemelerle doludur (Arslan vd., 2009). Aile eğitimi programı kitaplarında, aile bireylerinin çocuk yetiştirme konusunda rol paylaşması önerilmesine rağmen, cinsiyetçi yaklaşım özellikle örnek olaylarda daha açık bir şekilde görülmektedir.

0-3 yaş kitabında (MEB, 2013a) örnek olaylara baktığımızda sadece bir tane erkek karakterin bulunduğu “harita” adlı öyküde erkek karakter, çok çalışıp yorulduğu için hafta sonu evde dinlenmeyi planlamaktadır. Aynı zamanda çocuğunu hafta sonu sinemaya götürmek için de söz veren baba, çocuğunu kandırmak için eline bir harita verir ve tamamlamasını ister. Çocuğunun haritayı tamamlayamayacağını düşündüğü için çocuğunu sinemaya götürmekten kurtulmayı planlayan baba, çocuğun haritayı farklı bir yolla çabucak tamamlaması sonucu şaşırır (MEB, 2013a: 234). Baba hafta içi çalışıp yorulan ve bu sebeple çocuğuyla ilgilenmekten aciz bir tabloyla sunulurken

kadın, her daim mazeretsiz çocuklarının yanında olmalıdır. Nitekim dünyanın her yerinde, geçmişten günümüze bütün kadınların doğurması, içgüdüsel olarak anneliği bilmesi, en iyi şekilde yapması beklenir. Aksi durumda toplumun tepkisiyle karşılaşır ve “kötü anne” etiketiyle toplumdaki konumuna razı olmak zorundadır. Tüm bunların yanında ataerkil aile yapısında “baba olmak” ailesini kimseye muhtaç olmadan geçindirmek, çocuklarını ve eşini korumak görevlerinde yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla ataerkil toplum yapısı babanın çocuklarını iyi besleyememesi, çocuklarıyla yeteri kadar oyun oynamaması, çocuklarının eğitimleriyle birebir ilgilenmemesi durumunda “kötü baba” etiketiyle erkeği yargılamaz. Erkek evini geçindiren ve ailesini koruyandır.

Öykülerde kadın karakterler iş hayatında temizlikçi kadın figürü (MEB, 2013a:215), mevsimlik işçi olarak yer almaktadır. Aynı zamanda istemeden hamile kalan çaresiz kadın (MEB, 2013a:44), bök yaparken sorgulamadan her şeyi yıllar geçse de annesi gibi yapan ve bu konuda kocası tarafından uyarılıp hatası düzeltilen kadın (MEB, 2013a:242), on yedi yaşında evlendirilip üç çocuğu olan kadın (MEB, 2013a:17), duygusal ve ağlayan anne karakter (MEB, 2013c:72), çocukları sorun yaşadığı için bütün kusuru kendinde gören anne (MEB, 2013d:88) örnekler kadınları güçlendirici bir içerikle sunulmamıştır. Kadınların gündelik hayatta karşılaştıkları bu gibi sorunlar, ikilemler, sıkıntılarla nasıl baş etmeleri gerektiğine dair belirsiz mesajlar vardır. Nitekim bu durum uygulamada katılımcı kadınlar bu öyküleri dinlerken, bu örnek olaylardaki karakterle özdeşleşmekte ve katılımcılar arasında bir ortaklık duygusu yaratmanın ötesine geçememektedir. Hatta bu öyküler, olan bitenin normleştirilmesini getirmektedir. Kitaplardaki resimlerde ve metinlerde iş hayatında oldukça az görülen, kamusal alanda ailesi ve çocukları için yerine getirmesi gereken sorumluluklarıyla var olan kadın, kocasının zoruyla hamile kalan, on yedi yaşında evlendirilen, çocuk gelin karakterleri kadının toplumdaki yerini pekiştirmenin ötesine geçememektedir.

Kadının var olduğu nokta evidir. Dolayısıyla sıklıkla kadın karakterlerin uyarılarında evin temiz ve düzenli olması, evin misafirler gelir diye temiz tutulması öğütlenmektedir (MEB, 2013b:85). Kitabın tümünde babanın çocuklarını evin toplanması için uyarmasına rastlamıyoruz. Bir yerde eşin ısrarıyla çocuklarına örnek olduğunu belirtmiştir. Aile eğitimi kurs kitapları “Kadının yeri evidir”, “yuvayı dişi kuş yapar” genellemelerini doğrular nitelikteki metinlerle cinsiyetçiliğe katkı sunulmaktadır.

Kız ve erkek çocuklarla ilgili verilen örnekte kız çocuğu için arkadaşına gönderilmeme, erkek çocuğu için topunu kaybetme örneklerinin verilmesi dikkat çekmiştir (MEB, 2013c:66). Daha dünyaya gelmeden cinsiyeti öğrenilen bebeğin kıyafetleri, oyuncakları, üzerinde kurulan hayaller cinsiyetlendirilir. Bebek doğar doğmaz da toplumsal cinsiyet rolleriyle yukarıdaki örnek durumlarda olduğu gibi tanıştırılır. Tüm dünyada yapılan araştırmalar göstermiştir ki, cinsiyete ilişkin kalıp yargıların kazanılması tipik olarak beş yaş öncesinden başlar, ilkökul döneminde hızlanır ve ergenlikte tamamlanır (Williams & Best, 1990; akt. Arslan vd., 2009).

4.4.3. Ailedeki İş Bölümünde Kadın- Erkek Roller/ Annelik- Babalık:

Cinsiyet rolleri hem zaman içinde hem de kültürden kültüre değişir. Kadınlarla erkeklerin birbirlerinden farklı olmaları, basitçe bir 'farklılık' olarak yaşanmaz. Aynı zamanda, eşitsizliğin ve ayrımcılığın meşrulaştırılması da bu farklılığa dayandırılır. Farklılık, genel geçer kadınlık ve erkeklik kalıplarının üretilmesi ve yeniden üretilmesiyle sürdürülür, pekiştirilir (Bora, 2011). Ataerkil ailede kadın, annelik ve eş kimlikleriyle; erkekler ise meslekleriyle, mesleki statüleriyle tanımlanmaktadır.

“Kadın, bir anne olarak çocukların bakımıyla, sağlığıyla ve eğitimiyle ilgilenmek zorundadır. Tüm bunları toplum kadınların doğal bir yükümlülüğü olarak görür ve bunların iyi bir şekilde eksiksiz yapılmasını bekler. Kadınlar bu görevleri yerine getirmek ve kusursuz anne olmak için çok büyük çaba sarf eder.”(MEB, 2013a:17). Annelik kavramının en önemli statü olduğunu iddia eden geleneksel toplumlarda kadının başka statüye ihtiyaç duymaması beklenir. Öyleki bu konuda şarkılar yapılmıştır ”çocuk da yaparım, kariyer de” gibi. Çocuk yapıp aynı zamanda kariyer yapmak, kadın için zorlu ve bir o kadar da mücadele dolu bir yol olarak görülmektedir. Bu nedenle de içinde marjinallik, sıra dışılık, güçlülük taşır. Oysaki aynı durum erkek için geçerli değildir. Erkek ailesi ve çocukları varsa mesleki unvanına olumlu yansır, hem ailesi hem kariyeri olan bir erkeğin çok zorlanması beklenmediği gibi statüsünde azalma ya da gerileme değil, artma beklenir. Kariyerinde yükselirken çocukları olan bir erkekten güçlü olması beklenmez; çünkü erkek için hayatını çok etkileyen bir durum değildir. Kitaplardaki nicel verilere baktığımızda aile içi iş bölümü ve ev iç mekân kullanımında baba figürleri, çocuklarıyla konuşurken, çocuğu üzerinde otoritesini kullanırken, ailece pikniğe gidildiğinde çocuklarıyla gezintiye çıkarken gibi ikincil rollerde görmekteyiz.

Aile eğitimi kurs kitapları; kadının yaptığı ev işlerinin fazlalığına çözüm olarak plan yapmayı öneren (MEB, 2013a:18), anneliğin çocukların hayatta kalma şansında etkili olduğunu savunan (MEB, 2013a: 82), ilk iki yılda annenin ilgisi olmadan büyüyen çocuğun asla sağlıklı olmayacağını (MEB, 2013a:90) sık vurgulayan; ancak baba figürünün çocuk psikolojisi hakkındaki önemine pek değinmeyen bir içeriğe sahiptir. Oysaki eğitimin amacı, ailenin anne ve babanın eğitilmesinden, anne ve babanın tutarlı ve birlikte hareket etmesinden bahsetmektedir. Kadının en önemli görevinin çocuk ve ailesi (MEB,2013a:17) olduğunu her seferinde hatırlatan kitaplarda kadın ev ve çocuklarla ilgili ‘kutsal’ görevine hapsedilmiştir.

“Biraz sonra evinize döneceksiniz. Önünüzde uzun bir yaşam var.” (MEB, 2013a: 26) ifadesiyle eve döneceği, evdeki yaşamına devam edişi ön kabulde belirlenen kadın, ev yaşamıyla içselleştirilmiştir. Eğitimden çıkan kadının işe gidebileceği, kamusal alanda kendi sağlığı ya da mutluluğu için bir şeyler yapabileceği göz ardı edilmiştir. Zaten kamusal alanda olan erkeklerin ev içi rollerde ve çocuklarla ilgili sorumlulukları dışarıda tutulmuştur.

3-6 Yaş Aile Eğitimi asıl hedef kitlesi, çocuğunu okul öncesi eğitime gönderemeyen aile yapılarıdır. Bu kitlenin eğitim seviyesinin de düşük olduğu ihtimaliyle “yardımcı anne” sistemi uygulanmaktadır. ÇEM denilen Çocuk Eğitim Materyalini bir hafta önceden uygulayıp gelen yardımcı anne, diğer arkadaşlarına bir sonraki hafta nasıl uygulanacağını anlatır. Ayrıca 3-6 yaş programında ÇEM kitapçıklarının uygulanmasını yerinde görmek ve varsa annenin hatalarını düzeltmek için ev ziyaretleri yapılır. Bu ziyaretlerin ve eğitimin bütün yönergeleri tamamen anneler üzerine odaklandırılmıştır. Eğitime babanın katılma ihtimali göz ardı edilmiştir. “Buse altı yaşındadır. Annesinin eve getirdiği ve yaptıkları ÇEM’deki etkinliklerden altı tanesini doğru yapmış fakat iki tanesini yapmamıştır. Buse’nin annesi ÇEM’lerdeki etkinlikleri uygulayamadığında ”Baban o kadar çalışıyor, ben o kadar çalışıyorum sana bir sürü şey alıyoruz, karşılığında yaptığın bu mu, bakalım baban sana gelince ne diyecek!” diyerek Buse’yi azarlamıştır. Buse utancından yapamadığı ÇEM’lerin sayfalarını yırtmış babası eve geldiğinde de babasının yanına gidememiştir.“ (MEB, 2013b: 254). Otorite figürü olan baba karakteri kitaplarda çoğunlukla karşımıza çıkmaktadır. Hata yapan anneyi düzeltten, çocukları uyaran, çocuklarını sorgulayan kimi zaman kızan örneklerine rastlamaktayız. Ataerkil aile yapısında baba/erkek güç, otorite ve aile bireyleriyle ilgili elinde tüm yetkileri barındıran, bağımsız, cinsel olarak kendine

güvenen karakterlerdir. Kadın/anne ise fedakâr, duygusal, zayıf, pasiftir. Ataerkil ailede, kadın ikincil önemde; erkek ise ailenin direği, değerlerinin koruyucusu, yaşatıcısı rolündedir. Erkek/baba aile fertleri için neyin doğru neyin yanlış olduğunu en iyi bilen kişidir. Ataerkil ailede kadına ev içinde temizlik, yemek yapımı, çocuk eğitimi gibi konularda uzman olarak bakılır. Bu uzmanlık her daim toplum tarafından denetlenen, değerlendirilen ve hükümlere varılan bir durumdadır. Aile eğitimi kurs kitaplarında annelik ve babalık ataerkil aile yapısının taşıdığı toplumsal cinsiyet rollerine göre şekillenmiştir. Bu durum hem nicel hem nitel verilerde görülmüştür. Kadın figürler resimlerde sıklıkla bebekle/çocukla her anlamda ilgilenirken; erkek figürler evin salonunda bulunmakla birlikte ailede babalık görevini çocukları denetleyerek, onları sorgulayarak veya onlarla konuşarak görevini tamamlamaktadır.

-“Ece altı yaşında, kardeşi Naz ise dört yaşındadır. Ece kardeşi Naz ile evcilik oynamaktadır. Aralarında bir sorun çıkar ve Ece kardeşinin elinden bebeği çekip alır, kardeşi de ağlamaya başlar. Annesi ağlama sesini duyunca mutfaktan telaşla koşarak odaya gelir.

Anne (Bağırarak): Kızım, ne oluyor? Beş dakika beraber oynayamıyorsunuz, bıktım artık. Bir işimi yaptırmadınız.” (MEB, 2013b: 26).

- “Akşama misafiriniz gelecek ve telaşlısınız. Kek yaparken yumurtayı düşürüp kırdınız ve evde başka yumurta kalmadığını fark ettiniz. Komşunuzun kapısını çaldınız ve neye ihtiyacınız var anlatmalısınız. Komşunuza bu sorunu hiç konuşmadan anlatmaya çalışıyorsunuz” (MEB 2013b: 65).

-Anne: Kızım haydi şu oyuncakları topla.

Deniz: Tamam anne birazdan toplayacağım.....Arası gerilen anne kız diyaloglar ilerleyince gerilir:

Anne: Sakın cevap verme, şimdi tokadı yiyeceksin. Bugün sokağa da çıkmak yasak. Akşam baban gelince bu tembelliğini anlatacağım, artık seninle konuşmayacağım (MEB, 2013c: 108).

Örnek olaylarda da görüldüğü gibi nicel verilerle nitel veriler birbiriyle uyumludur. Nicel verilerde annenin yeri neresiyse nitel verilerde de öyledir. Anne mutfakta ailesini doyumak üzere yemek yaparken, evde temizlik yaparken çocuklarının sorunlarıyla da baş başadır.

Çocuk eğitiminde ebeveynlerin model olmasının çok önemli olduğu pek çok araştırmanın konusu olmuştur. Bu konuda öneriler veren kitapta annenin yemek seçmemesi konusunda model olması örnek verilirken babanın kitap okuma konusunda model olması (MEB, 2013b: 91) toplumsal cinsiyet rollerinin yansımasıdır. Toplumda cinsiyet asimetrisinde kadının ev içinde rolleri çocuğa bakmak ve beslemek olurken; erkeğin kariyer yapmak, kendini geliştirmek, ailesine para getirmektir. Dolayısıyla yukarıdaki örnek bu düşünceyi yeniden üreten ve pekiştiren bir örnektir.

7-11 yaş grubu kurs kitabında olumlu örneklerle rastlamaktayız. 7-11 yaş grubu kurs kitabında örnek olaylarda veya metin arası örneklerde sadece anne üzerinden değil ailedeki iş bölümünde baba ve anneyi işin içine katarak yazılmıştır. Örneğin anne ve babanın pazardan döndüklerinde aldıklarını birlikte yerleştirmeleri (MEB, 2013c: 64), arkadaşlarını eve davet ettiklerinde yalnızca kadının değil erkeğin de yemek yapması (MEB, 2013a: 64), işinde yükselen bir karakter yaratılırken önce “anne”nin yazılması (MEB, 2013c: 124) ve cinsel gelişim konusunu işlerken cinsellikle ilgili verilecek cevabın ailede kız çocuğuna anne, erkek çocuğuna baba olması gerekmediğinden bahsetmesi (MEB, 2013c: 190) gibi olumlu örnekler görülmektedir. Ayrıca “Olumlu Davranış Kazandırma” oturumunda çocuğun hoşuna gidebilecek etkinlikler arasında “anne-baba ile yemek” yapma örneği (MEB, 2013c: 115) de bu olumlu yapıya katkı sunmaktadır.

4.4.4.Çocuklarla İletişimde Rol Dağılımı:

Kitaplarda anne diyalogları baba diyaloglarına göre daha fazladır. Anne ile olan diyaloglar çoğunlukla evdeki işleri ve çocuklarla ilgili sorumlulukları içerir.

-Misafirleri gittikten sonra anne çocuğu ile konuşmaya başlamıştır. Bugün Semra teyzenler geldiğinde Buğra ile kavga etmeden odanızda oynamanız çok hoşuma gitti. Biz de rahat sohbet ettik (MEB, 2013b: 72).

-Anne: Şimdi sen hemen odanı topla, ben de yemek hazırlayayım. Akşam yedide baban iş arkadaşıyla yemeğe gelecek (MEB, 2013b: 79).

-Anne eve geldiğinde Mert mutfakta bir şeyler yemiş ve toplamamıştır. Bu durumda anne: Kocaman oldun artık, arkanı hala ben topluyorum. Anneme biraz yardımcı olayım, hiç olmazsa ben üzmemeyim deme sakın, olur mu? Ben nasılsa bu evin hizmetçisiyim! (MEB, 2013c: 135).

Baba ile olan diyaloglar ise sıklıkla babanın sorguladığı, denetlediği diyalogları içerir. Anne karakteri diyaloglarda sıklıkla duygusal, sorumluluktan bunalmış, zayıf bir yapı taşıırken; baba güçlü ve otoriter bir figür olarak tanımlanmıştır. Bazı örneklerde babanın çocuk eğitiminde korku yoluyla otorite figürü olarak kullanıldığı görülmüştür.

-Altı yaşında Aysu ile dört yaşındaki Ömer birlikte market ortamını canlandırdıkları bir oyun oynuyorlar. Biri müşteri diğeri de kasa görevlisi rolünde. Ömer ev için birçok yiyecek alıp kasaya geliyor. Fakat Ömer mızıkçılık yapıyor ve kabul etmiyor. İtişiyorlar, bütün yiyecekler devriliyor. Birbirlerine seni babama söyleyeceğim diye şikâyet ediyorlar. O sırada babası gelip bu oyun bitti artık, ikiniz de doğru odanıza diyor (MEB, 2013b: 166).

-Baba, çocuğuna iyi arkadaşın önemini anlatmak ister. “Bak evladım bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim demişler. Bu arkadaşlarının sana zararı var! Bunlarla görüşme, ben de senin yaşlarındayken.....! (MEB, 2013d: 79).

-Gezmeye giderken kıyafetlerini kendisi seçip giyen çocuğa babası “Şu kılığına bak, palyaço gibi olmuşsun. Git adam gibi bir şeyler giy!” der (MEB, 2013d: 79).

Babalık ve annelik toplumsal olgulardır. Kültürel yapıya göre şekillenmektedir. Ataerkil aile yapısında baba, otoriteyi, işe gidip para getiren evin direği rolüne olduğu için çocukların eğitiminde sadece var olması yeterlidir. Anne ise çocukların ve ailenin devamlılığında para kaynağı olmak dışında tüm görevleri üstlenmektedir. Anne, çocuklar ve aile için gün içinde ve gece var olmaya, fedakârlık yapmaya, kendi hayatını yok saymaya devam etmelidir. Diyaloglarda görüldüğü üzere anne sorumlulukları altında ezilen, yorulan bir tablo çizerken; baba çocuklarına “git adam gibi bir şeyler giy”, “ ben senin yaşlarındayken..” gibi ifadelerde bulunmaktadır. Aile eğitimi kurs kitaplarında her seferinde aile içi rol paylaşımı önerilirken, demokratik aile idealize edilirken babanın sorun çözerken kullandığı otoriter tavrı demokratik ve eşit rol paylaşımli aile yapısıyla çelişmektedir.

4.4.5.Kamusal Alanda Eşitsizlik:

Nicel verilere bakıldığında erkek figürlerin (%25) oranıyla kadın figürlerin (%10.7) olan oranından oldukça yüksektir. Kamusal alanda görülme şekilleri erkek figürler işi için, çocuklarıyla gezintiye çıkmak için görülmüşken kadın figürler hastanede, çocuğu okula götürürken, ev için alışveriş yaparken, çocuklarını parkta oyun oynatırken görülmüştür. Kadın ve erkek toplumsal normlara göre nerede olması

gerekiyorsa oradadır. Kadın figürler işe giderken, alışveriş yaparken, arkadaşlarıyla vakit geçirirken görülmemiştir. Erkek figürler ise çocuklarıyla parkta oyun oynarken, piknikte çocuklarıyla vakit geçirirken görülse de kadının ailesine olan sorumluluklarını paylaştığı resimlere rastlanmamıştır.

Kamusal alanda kitaptaki resimlerle paralel bir durum mevcuttur. Kadın kamusal alanda ev ve çocuk ile ilgili sorumluluklarını gidermek adına bulunmaktadır. Pazarda, markette ev ve mutfak için alışveriş yaparken çocuğuna davranış kazandırmaya devam etmektedir. Anne ile çocuğu arasında geçen bir diyalog: “Markete gittiğimizde sana verdiğim parayla ihtiyaçlarını almanı istiyorum. Çünkü şu anki bütçemiz sadece onları almamız için uygun” (MEB, 2013b: 70).

Ailece gidilen piknikte anne sofrayı hazırlarken baba çocuklarla gezintiye çıkar, oyun oynar. Kamusal alanda çalışıp parayı kazanan, pratik çözümleriyle çocuklarını akıllıca yönlendiren, ailenin geçimini sağlayan baba iken evin ihtiyaçlarını almak için markete gitmek, evdeki tasarrufu sağlayıp bu davranışı çocuklara kazandırmak annenin görevidir. “İki çocuklu bir aile hafta sonu piknik yapmaya karar veriyor. Piknik yerine vardıklarında anne yemeği hazırlarken çocuklar babalarıyla birlikte yürüyüşe çıkıyor. Uzun bir yürüyüşten sonra oldukça yorulan küçük çocuk yalvarırcasına bakan gözlerle, babacığım çok yoruldu lütfen beni kucağına alırsın, der. Baba: Ben de yoruldu oğlum, der demez çocuk ağlar. Baba tek kelime etmeden ağaçtan bir dal kesiyor ve al oğlum sana bir at diyor, çocuk mutlu olup yürüyor” (MEB, 2013b: 98). Nicel verilere bakıldığında kamusal alanda bulunan erkek figür (%25) iken kadın figür (%10.7)'dir. İki katından fazla oranda kamusal alanda bulunan erkek figürün evde ev içi rollerde bulunma oranı düşüktür. Bu sonuçlar ataerkil aile yapısının kamusal alandaki erkek hükmünü yeniden üretmektedir.

4.4.6. Ailelere Pratik Öneriler:

Ailelere eğitimler süresince pek çok bilgi vermeyi amaçlayan programda öneriler de kendine geniş yer bulmaktadır. Anneye verilen öneriler sayıca babaya verilen önerilerden daha fazladır. Önerilere bakıldığında ideal çekirdek aile düzenine göre tasarlandığı dikkati çekmektedir. Türkiye'deki farklı aile yapıları göz ardı edilmiştir. Özellikle anne üzerine çok sorumluluk yüklediği görülmüştür. Anneye gebeliğinde beslenme hakkında “Gebe; günlük beslenmede, et (kırmızı et, tavuk, balık), süt, peynir, yoğurt, yumurta, kuru baklagiller, mevsime uygun meyve ve sebzeleri, bol

yeşillikleri, taze meyve suları, bol su (günde 8-10 bardak), tuzsuz kuru yemişler, kurutulmuş meyveler (kuru üzüm, incir, erik, hurma vb.), kepekli ekmek, üzüm pekmezi, bal gibi besinler almalıdır.” (MEB, 2013a:56), bebek doğduktan sonra emzirme “Bebeğinizi emzirirken onunla konuşmak, parmağınızı eline vermek, göz göze gelmeye çalışmak, onunla olan birlikteliğinizi arttıracaktır. Emzirme zamanları bebeğinizle birebir olduğunuz en değerli zamanlardır“ (MEB,2013a:87) gibi bebeklik dönemindeki tüm ayrıntılar anneye öneri olarak sunulmaktadır. Doğum kontrol yöntemlerinin anlatıldığı bölümde ”Sık aralıklarla doğum ve kürtaj engellenmeli” (MEB, 2013a:51) cümlesiyle de anneye sık gebeliğin zararlarından bahsedilmiştir. Oysaki Türkiye’de milyonlarca kadın istemeden gebe kalıp istemeden bebeğini doğurmaktadır. Kadının kararı olmayan durumlar oldukça fazladır. Kadının karar mekanizması olmadığı göz ardı edilmiştir.

Anneye çocukların ve ailenin temizliği konusunda pek çok öneride bulunulmuştur. “Evde herkesin ayrı bardak, tabak, çatal kaşık kullanmasına dikkat etmeliyiz“ (MEB, 2013c: 256). “İçme suyunun temizliğinden emin değilseniz, suyu kaynatıp soğutarak içiniz“ (MEB, 2013a: 127). “Toz alarak evi toplamama yardım etmen çok hoşuma gitti. Bugün az yoruldum. Dedğinizde onun bu davranışını teşvik etmiş olursunuz“ (MEB, 2013b: 80).

Çağın en büyük sorunlarından olan bilgisayar bağımlılığına yer verilen 7-11 yaş kurs kitabında ebeveynlere ortak öneriler getirmektedir. Öneriler hem anne ve hem babaya yöneliktir. “Arda ve ailesi, hafta sonunda birlikte güzel vakit geçirmek için kelime oyunu oynamaya karar verirler. (...) Oyunda herkesi eleyen kazanır. Kelime oyununda Arda anne ve babasından birçok yeni kelime öğrenir. Birlikte anlamlarını tartışırlar. Arda bu oyunu çok sever ve arkadaşlarıyla da oynamaya karar verir “ (MEB,2013c: 40). “Örnek olun: İlk önce siz fiziksel etkinliklere zaman ayırın. Örneğin, her gün açık havada yürüebilirsiniz. Düzenli spor yaparak da örnek olabilirsiniz. Örneğin halı sahada yaptığınız maçlara, yaptığınız koşulara ve diğer spor etkinliklerine çocuğunuzu da götürebilirsiniz. Bilgisayarı ve televizyonu sınırlandırın: Çocuğunuzun uzun süre bilgisayar veya televizyon karşısında kalmasını önleyebilirsiniz” (MEB, 2013c: 209). “Çocuklarına okudukları şeylerin önemini anlatabilirler ya da okudukları ile ilgili sohbet edebilirler. Ana baba, kendi okuduklarını da çocukla paylaşabilir “ (MEB, 2013c: 236). “Anne babanın evde zamanını geçirme şekli çocuklara örnek olmaktadır. Anne baba zamanlarını bilgisayar, televizyon gibi

araçlarla geçirdiklerinde, çocuklar da bu yönde bir alışkanlık edinmektedir. Ancak anne babalar zamanlarını geçirirken bir planlama yapıp, kendilerine çeşitli sınırlar koyuyorsa, çocuklara da sınır koymaları ve bu konuda kuralı açıklamaları kolaylaşmaktadır “(MEB, 2013c: 238).

Ailelere iletişimle ilgili verilen öneriler oldukça fazladır. Ailede çocukla neden iyi iletişim kurulması gerektiği, nasıl iletişim kurulması gerektiği her yaş grubu kitabında geniş yer verilen konular arasındadır:

-Çocuğunuz yemeğini bitirdiğinde “Aferin yemeğini bitirdin. Tabağındaki yemeğin tamamını bitirmene çok sevindim.” gibi sözel pekiştireçler verilmelidir (MEB, 2013a: 52).

-Aileler çocuklara ahlaki davranış ve düşünme konusunda model olmalı ve bunları yapmaları için fırsatlar tanınmalıdır. İyi bir eğitim, destekleyici aile ortamı, olumlu ilişkiler ve aile içindeki pozitif iletişim de çocuğun ahlaki gelişimini desteklemektedir (MEB, 2013d: 84).

-Aile içinde gerek eşimizle gerekse çocuklarımızla kuracağımız sağlıklı, doyurucu ilişkilerin temeli iletişimdir. İletişim konusunda ne kadar bilinçli ve becerili olursak çocuklarımızla o kadar iyi ilişki kurabiliriz (MEB, 2013d: 116).

-Yanlış dinleme davranışlarından kaçınmalı ve onları can kulağıyla dinlemeliyiz (MEB, 2013d: 120).

-Anneye çarşıya çıkıldığında verilen bir tavsiye: “Çocuk pazarda sözünüzü dinleyip hep elinizi tutmuş ve yanınızdan ayrılmamışsa sadece aferin demek yerine “Pazarda elimi bırakmayıp yanımdan ayrılmadığın için aferin çok dikkatli davrandın.” denilmelidir (MEB, 2013b: 93).

“Anne sütü bedavadır. Her yerde her zaman kullanıma hazırdır. Anne sütü bozulmaz, her koşulda taze ve sağlıklıdır. Bütün vitaminleri içerir. Çocukları hastalıklardan koruyan koruyucu maddeleri içerir. Anne sütü mikropsuz ve en temiz gıdadır.” sözlerini her yerde, her zaman duyabiliriz. Annelik, toplumun önerileriyle çevrelemiş bir roldür. Kadın, anne olur olmaz tüm annelik bilgilerini edinmiştir adeta. Edinmediyse de etrafında anneler ona yardım etmek için hazır beklemektedir. “Çocukların yemeğini sağlıklı hazırla, sebzeleri, meyveleri en sağlıklılarından al, gerekirse internet öğren, çocuğunun okulunu takip et, çocuğunu en iyi şekilde dinle, onun sorunlarına çözüm bul” (MEB, 2013c:76) gibi uzayıp giden sorumlulukları olan

kişidir anne. Bütün bunları yapan anne sevgiyle, şefkatle dolu olup asla şikâyet etmemelidir. Erkekler dünyayı yönetir, kadınlar topluma yeni bir üye kazandırma uğraşısıyla meşguldür. Kitaplarda verilen öneriler, ailenin sadece iletişimsel ve tek yönlü bir yapı olduğunu düşünmektedir. Tüm kitapların ilk oturumunda aile içindeki tüm sorunlarda, çözümlerde babanın da dâhil olması gerektiğini söylerken öneriler ve ipuçları anneye daha çok hitap etmektedir. Babanın annenin çocuklarıyla ilgilenirken işte olduğunu kabul etmektedir. Dolayısıyla ailede radikal değişikliklere yol açacak, yapıcı-yıkıcı temel sorunlara hiç değinilmemiştir. Tüm aile yapılarının çekirdek aile olduğu ön kabulüne göre öneriler şekillenmiştir.

4.4.7. Güçlenme/Güçlendirme:

Eşitsizliği yeniden üreten veya yok eden kurumlardan bir tanesi ailedir. Aile içindeki rol dağılımı, kadının ve erkeğin ailedeki iletişimi, sorumlulukları, mekân kullanımını oranları (iç-dış) gibi pek çok gösterge ipucu olabilir. Araştırmaya dâhil olan dört kitapta birbirinden farklı şekillerde ve düzeyde olmak üzere toplumsal cinsiyet konusunda zaman zaman tavsiyelere zaman zaman da kavramlara değinilerek konu ele alınmıştır. Dört kitapta güçlendirme üzerine ortak olan taraf, ev içinde ebeveynlerin çocuklara davranışlarında kız ve erkek çocuklara eşit davranılması konusunda yer alan uyarılardır. Dört kitapta da çok sık olmasa da “kız erkek çocuk arasında fark gözetmeyin, kız ve erkek çocuğa farklı davranmayın” gibi uyarılara rastlanmaktadır. 0-3 yaş kitabında ikinci oturum olan kadın olmak oturumu (MEB 2013a: 24) ve 12-18 yaş kitabında bir oturumun içine yerleştirilmiş toplumsal cinsiyet rolleri konusu (MEB, 2013d: 65) diğer kitaplara göre daha ayrıntılı ele alınmasına imkân sağlamıştır.

Diğer dört kitaptan farklı olarak ergen ve ergen gelişimi oturumu içerisinde 12-18 yaş kurs kitabında toplumsal cinsiyet rolleri konusu (MEB, 2013d: 65) işlenmektedir. Bu oturumda toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin farkındalık geliştirici pek çok soru ve açıklama bulunmaktadır:

Sizce insanlar cinsiyet rollerini nasıl öğrenir, eğer hem kızınız hem de oğlunuz varsa onlardan beklentiniz aynı mı, zaman zaman ‘o erkek tabi ki de böyle yapar ama sen kızsın’ gibi konuşmalar yapıyor musunuz, ya da etrafınızda bu tür konuşmalara şahit oldunuz mu? (MEB, 2013d: 65). Sizce insanlar cinsiyet rollerini nasıl öğrenir? (MEB, 2013d: 66). Kadın veya erkek rolleri toplum tarafından verilen mesajlarla şekillenir. Çocuklar doğduğunda cinsel rol ayrımının farkında değildir fakat

doğduklarından itibaren yaşadıkları tecrübeler, yetişkinlerin yaklaşımları ve verilen gizli veya açık mesajlarla çocuklar cinsiyet rollerini öğrenir ve ona göre davranmaya başlar. “Erkekler oyuncak olarak araba veya top, kızlara ise oyuncak bebek alınır. Erkekler güçlüdür, kadınlar zayıftır. Erkekler çapkındır, kadınlar sadıktır. Erkekler tamir işlerinde, kadınlar çocuk bakımında ve ev işlerinde iyidir. Kadınlar duygusaldır, erkekler değildir. Mühendislik erkek, hemşirelik kadın mesleğidir.” gibi yargılarla büyüyen çocuklar zaman içinde bu özellikleri ve rolleri benimser (MEB, 2013d: 67).

Yukarıdaki soru ve cevaplara benzer doğru sorulardan yola çıkarak işlenen başlıkta toplumun genel geçer yargıları, atasözleri üzerinden devam edilerek farkındalık yaratılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca oturumun sonunda farkındalık çalışmasının devamı olarak hafta boyunca reklamlarda, dizilerde ve çevrenizde gördüğünüz toplumsal cinsiyet rollerini not ediniz denilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini toplum olarak en aza indirmek ve bitirmek için ön aşama farkında olmaktır. Bu aşama adına küçük de olsa bir bölüm ayırıp bilimsel yaklaşımla işlenmesi umut vericidir.

0-3 yaş kurs kitabında ikinci hafta işlenen “Kadın Olmak” oturumu da güçlendirme ve farkındalık amaçlı geliştirilmiş bir oturumdur. Kadın olarak bizler toplum hayatının sağlıklı olarak sürdürülmesinde önemliyiz (MEB, 2013a: 24). Güçlendirme ifadesinde kadının sorunlarının çözümü sadece kadının birlikteliğine ve kadınların birbiriyle dayanışmasına bağlanır. Erkeğin kadının çözümündeki yeri ve önemi göz ardı edilmiştir. Oturumda ailelere kız ve erkek çocuklarına eşit davranmaları konusunda pek çok uyarıda bulunulmuştur:

Çocukların farklı cinsiyete sahip olmaları, bizim gözümüzde onları daha az ya da daha çok değerli hale getirmez. Cinsiyet hiç kimsenin tercihi değil. Kız erkek ayrımı yapmadan çocuklarımıza eşit ilgi ve sevgi vermeliyiz (MEB, 2013a: 47). Ayrıca kız ve erkek bebeklerin giysilerinde mavi veya pembe gibi ayırım yapılmamalıdır (MEB, 2013a: 93). Oyuncak alırken cinsiyet ayrımı yapılmamalı (MEB, 2013a: 164). Çocukların sağlıklı gelişmeleri için onlarla yakından ilgilenin, kız ve erkek çocuklara eşit fırsatlar tanıyın (MEB, 2013a: 187).

Kitapta yer yer yukarıdaki ifadeler gibi erkek ve kız çocuklarına ayrımcılık yapılmaması gerektiği, iki çocuğa da aynı şekilde davranılması gerektiği gibi uyarılarda bulunmaktadır. Bu ifadeler toplumdaki ayrımcılığın önlenmesi konusunda küçük tohumlar ekse de bütün bir kitaba baktığımızda kadın ve erkek arasındaki ayrımcılığı

besleyici öneriler, durumlar fazlasıyla yer almıştır. Oturumda dikkat çeken sorulardan birisi “ Sizce sadece erkeklerin okuduğu, iş ve bilgi sahibi olduğu bir toplum nasıl bir toplum olur?” sorusu ve bu soruya verilen cevaptır (MEB, 2013a: 188). Cevapta “Böyle bir toplum gücünün yarısını kullanmıyor demektir. Kız çocukları okutulmayan erkeklerle eşit fırsatlar tanınmayan bir toplumda kalkınma ve gelişme mümkün değildir. Çünkü kadınlar hep erkeklere muhtaç olacaktır. Kendi başlarına birey olma, karar alma, düşünme, sorumluluk geliştirme becerilerine sahip olamayacaklardı. (...) Kadınların okuduğu iş ve bilgi sahibi olduğu toplumlarda sağlıklı bireyler ve toplumsal gelir daha da artar. Kalkınma, yaratıcılık, problem çözme becerisi tüm toplumda gelişir, şeklindedir” (MEB, 2013a: 188). Kız çocuklarının erkek çocuklarla aynı haklara sahip olması, kadınların okuyup iş sahibi olmasının toplumun ekonomisine faydalı olacağı, toplumun kalkınmasıyla ilişkilendirilmiştir. Neoliberalizm kadının evdeki emeğini yok sayarken iş hayatına katılımını destekler. Kadının iş hayatına katılması için kolay yemek yapımı, pratik tarifler, bebeğe bakarken hayatı kolaylaştıran formüller ve araç gereçlerle yeni tüketim alanları oluşturur. Oysaki kadınların iş sahibi olması sadece ekonomik değil kadının toplumdaki statüsü, rolü, kimliği açısından ayrıca önem taşır. Bu noktada vurgu ekonomi konusunda olduğu için güçlendirme olgusu zayıf kalmıştır.

Dört kitapta ortak denilebilecek nokta güçlendirme adına eklenen kız ve erkek çocuklara eşit davranılması gerektiği konulu uyarılardır. 7-11 yaş kurs kitabında da bu bölümlere sıkça yer verilmiştir.

-Okul döneminde genelde kızlar kendi aralarında erkekler kendi aralarında oynarlar. Erkekler daha çok takım oyunlarına ve yarışmalara, kızlar da yakın arkadaşlıklar kurarak birlikte sek sek, ip atlama vb. gibi oyunlara yönlendirilmektedir. Oysa hem kızlar hem de erkekler her iki türdeki oyunları oynayabilir. Bu nedenle hem kız çocukların hem de erkek çocukların grup oyunlarına katılmalarının özendirilmeleri özellikle önemlidir (MEB, 2013c: 39).

- (...) Kızların evde oturması, okula gitmemesi veya bir iş sahibi olmamasına yönelik beklentiler toplumsal baskıların oluşturduğu hatalı beklentilerdir. Erkek veya kız çocuklarımız gerektiğinde ev işlerinde bize yardımcı olabilir, okulunda başarılı olup üniversiteye gidebilir ve iş hayatında çok iyi yerlere gelebilirler (MEB, 2013c: 98).

-Eğitimciye not: Eğer ana babalar yoğunlukla “aslan oğlum, akıllı oğlum, güzel kızım, uslu kızım” gibi cinsiyet ayrımcılığına yönelik ifadeler geldiğini fark ederseniz erkek ve

kız çocukları arasında eşit olmayan bu tür ifadelerin toplumsal kalıplar sonucunda oluştuğunu ve gerçekliği temsil etmediğini özellikle vurgulayın (MEB, 2013c: 98).

- ...Böyle bir toplum gücünün yarısını kullanmıyordur. Kız çocukları okutulmayan, erkeklerle eşit fırsatlar tanınmayan bir toplumda gelecek nesillerin yetiştirilmesinde de sorunlar olacaktır. Çünkü kızlar/kadınlar hep erkeklere muhtaç olacaktır. Kendi başlarına birey olma, karar alma, düşünme gibi becerilere sahip olmayacaktır (MEB, 2013c: 195).

-Ev kadını olan bir anneyi düşünelim. Anne devamlı ev işleri ve çocuklarla uğraşmakta ve sosyal yaşamı yok denecek kadar düşük düzeydedir. Devamlı ev işleri ve çocuk bakımı ile uğraştığı ve dışarı çok az çıkabildiği için mutsuz bir ruh halinde olabilir ve bu durum eşine, çocuklarına ve tüm aileye olumsuz olarak yansımaktadır (MEB, 2013c: 263).

-...Hem kadın hem de koca bireysel olarak ayrı bir yaşama sahip olmalı, kendilerine vakit ayırabilmeli, kendi sağlıklarını kontrol etmeli ve sosyal yaşamlarını zenginleştirebilmelidir (MEB, 2013c: 264).

Güçlendirme amaçlı ifadeler aile eğitimi kurs kitaplarında genel anlamda durum tespiti yapmaktadır ve öneri, tavsiye sunmaktadır. Kadınların güçlenmesi bilinçlenme ve farkındalıkla olması gereken bir durumdur; yalnızca durum tespiti yapılarak elde edilecek bir durum değildir. Kurs kitaplarında çocuklara cinsiyetçi yaklaşılmaması gerektiği konusunda sürekli uyarı yapılmaktadır fakat çocuklarla çok uzun vakit geçiren annenin güçlenmesi adına küçük bölümler (kadın olmak, toplumsal cinsiyet başlığı) ayırmakla yetinilmiştir. Ayrıca çocuklara ayrımcılık yapılırsa ne olur, neden ayrımcılık yapılmaması gerektiği sorularının cevaplarına da net ve açıkça rastlamıyoruz. Sonuç olarak kurs kitaplarındaki güçlendirme temasının oldukça yüzeysel kaldığı ve çözüm odaklı olmadığı görülmektedir.

BÖLÜM 5

5.1.Sonuç

Aile bireyle toplum arasında tampon işlevi görmektedir. Bu nedenle toplumsal değişimi ya da toplumu dönüştürmeyi hedefleyen her siyasal hareketin odağında aile politikaları ve eğitim vardır. Ayrıca aile dönemin ekonomi politikaları ile birlikte sosyal politikalarından doğrudan etkilenmektedir. Nitekim dönemin neoliberal ekonomi ve sosyal politikaları, kadınların ev merkezli çalışmasını öne çıkarmaktadır. Bu noktada muhafazakâr taleplerle bütünleşen aile politikaları kadınların annelik kimliğini asli kimliği olarak kabul ederek, buna uygun istihdam ve sosyal politikalarla sürdürülmektedir.

Son dönemin aile eğitimleri dönemin bu muhafazakâr ve neoliberal yönelimleri altında yaygınlık kazanmıştır. Aynı zamanda toplumun geleneksel karakterinin en belirgin yanı ataerkil aile yapısını bir miras gibi korumasıyla ilgilidir. Neoliberalizm ve muhafazakârlığın hedefindeki aile politikaları ve eğitimleri özellikle kadının kimlik ve statüsüne odaklanmış durumda. Muhafazakâr yaklaşımın benimsediği ataerkil aile yapısı, kadını toplumsal cinsiyet rollerine hapsederek, kamusal alandaki rollerini daraltmayı hedeflemektedir. Türk toplumu gibi geleneksel toplumlarda kadının çalışma yaşamına kısıtlı katılımı, aile içinde sorumluluklarının çok ağır olması, kadına yüklenen kutsal rol annelik rolü bu yönelimlerinin yaygınlık kazanmasına zemin sağlamaktadır. Türkiye, (Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi) CEDAW ve Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, gibi uluslararası sözleşmeleri imzalamasına rağmen okullarda, kitaplarda, yetişkinlere yönelik tüm eğitimlerde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine çözüm getirmemiştir.

İncelenen aile eğitimi kurs kitaplarındaki kadın ve erkek figürler, aile yapısı, ailedeki cinsel işbölümü, ailedeki çocuk bakımı da dâhil rol dağılımı kadın ve erkeğin kamusal alanda temsili gibi toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili içeriklerin geleneksel ataerkil aile örüntülerinde çok az değişiklik hedeflediği görülmektedir. Materyallerin görsel içeriğine bakıldığında kadın figürlerin tüm kitaplarda ev içinde çocukla ve evdeki işlerle ilgilenen rollerde en yüksek oranda, buna karşın erkeğin kamusal alanda işe giderken, çalışırken, ailesiyle parkta, piknikte vakit geçirirken gibi rollerde en yüksek oranda olduğu görülmüştür. Sadece görsel içeriklerin sonucuna bakıldığında kadın figürlerin sayıca “ailede cinsiyete dayalı iş bölümü”nde 30, “kamusal alanda” 9, “iş

yaşamında” 6 olması; erkek figürlerin sayıca “ailede cinsiyete dayalı iş bölümü”nde 13, “kamusal alanda” 21, “iş yaşamında” 5 frekans şeklinde olması sonucu net kılmaktadır. Toplumsal normlara bakıldığında ataerkil ailede kadının hâkim olduğu noktalardan birisi olan aile ve ev hâkimiyeti aynı derecede erkeğin kamusal alanda hâkimiyeti ve ailede otoriteyi temsil etme hükmü sadece görsel içerikle de oldukça açık görünmektedir. Materyallerdeki metinlerde kadına yoğunlaşan bir dil hâkimdir. Kadının ev işlerini yaparken planlı olması, çocuklarıyla iletişim kurarken onları incitmemesi, çocuklarına doğru iletişimi öğretmesi, bebeğini büyütürken uyması gereken kurallar, çocuğunu okula hazırlaması, doğru beslenme gibi daha pek çok yazınsal içerikle kadına aileye dair eğitim verilmesi hedeflenmiştir. Kadının kendine vakit ayırması, kadının statüsü, kadının sorunları, ailedeki sorunlar içeriğe dâhil edilmemiştir. Toplumsal sorunların göz ardı edildiği kurs kitaplarındaki yazınsal içerikte yani metinlerde ataerkil aile yapısına alternatif bir aile örneği neredeyse hiç görmemekteyiz.

Aile eğitimi kurs kitaplarının tümünde kadına annelik görevinin kutsallığı sıklıkla hatırlatılmıştır. Kadını doğurganlığıyla tanımlayan ataerkil aile yapısı kadına çocuk sahibi olmasıyla bir kimlik vermektedir: annelik. Bu kimlik kadını tam yapan, onu toplumda var eden kimliktir. Dolayısıyla bir kadın için en kutsal görev olmalıdır. Kadının anne olarak toplumdaki en kutsal görevi üstlendiğine değiniliyor ancak kadının konumu, statüsü çok soyut bir şekilde yalnızca “kutsal” ve “erişilmez” kalmaktadır. Ne de olsa cennet annelerin ayağı altındadır. Yaşadığımız dünyada ise annelere düşen kendini feda etme, kendi çıkarlarını düşünmeme, adanmışlık, uyumlu olma, karşı çıkıp asilik yapmama gibi pek çok durumla özdeşleşmektedir. Kadın iyi bir anne olarak ölmeli ve anneliği hak edip cennete gitmelidir. Ataerkil aile yapısında kadının aile için önemi söz konusu olduğunda tüm eşitsizlikler muhafazakâr söylemlerde güç bulur. Örneğin, bir annenin kaçınılmaz son olarak yaşadığı emzirme döneminde bebeğin her şeyi olma olgusu/ bir canlıyı besleyip büyütme fikri kadını eve bağlayan en önemli etmenlerden birisidir. Nitekim 0-3 yaş grubu kitapta yeni doğan bir bebeğin ihtiyaçları, bakımı, büyütülmesi, beslenmesi, eğitilmesi zaten emziren annenin doğal olarak görevleri arasında görülmüştür. Kitabın tamamında anneye hitap edilmiş, anneye tavsiyelerde bulunulmuştur. Babanın görevi bebeğe ve anneye gerekli ihtiyaçları giderecek maddi kaynak sağlamak, annenin kursa katılması için izin vermektir. Babanın görevi bebek büyüdüğünde terbiyesinde, eğitiminde otoriter rol alma, yol gösterme, karar mekanizması değildir. Bu bulguların tümü Sayılan (2012), Esen (2007), Güneş’in

(2008), Gümüőöglü'nun (2008) araőtırmalarıyla ve bu konuya benzer tüm araőtırmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Aile eğitimi kitaplarında ortak payda kadının ev içinde daha çok vakit geçirmesi, ev-çocuk-eş üçgeninde birincil sorumlu hissetmesidir. Yine bir diğer ortak payda ise erkeğin ailenin dışarıda temsili, çalışma hayatına katılan bireyi, evin gelir kaynağı olması ve otoritesi konumunda olmasıdır. Sonuçta ülkenin üretimine katkı sağlayan erkek, bu alanda çalıőacak insan gücünün yeniden üretimini sağlayan ise kadındır. Marksist feminist görüőe göre evde iş gücü, çocuk bakımı ailenin devam ettirilmesi için gereklidir ve sonuç olarak sermaye sınıfı kadınların ödenmemiş emeğinden faydalanmıő olur. Ailede sadece bir kişinin erkeğin emeğinin karőılıđı ödenir. Böylece bir sonraki nesil işçi daha ucuz üreyebilmiő olur (Marxist Feminist Perspectives on Family Life, 2015).

Çalışma sonucunda taranan resimlerde/fotoğraflarda ve metinlerde erkek karakterlerin kamusal alanda yüksek oranda resmedilmesi, statü olarak yüksek konumlarda konumlandırılması, ev içinde ise çocuklarını sorgulayan, ailede denetleyici profil çizmesine karşın kadın karakterler; çocuklarının her türlü ihtiyacını karşılayan, çoğunlukla ev içinde bulunan, ev dıőındaysa hastane okul gibi resmi kurumlarda aile ile ilgili işlerini halleden, çalıőıyorsa öğretmen, doktor gibi kadına atfedilen meslekleri icra eden, evin temizliği, düzeni ile ilgili yakından ilgilenen bir profille karşı karőıya kalınmaktadır. Toplumun kadına biçtiği ev ve aile çevresinde dönen kimliğini pekiőtirmektedir. Sonuç olarak aile eğitimi kurs kitapları, toplumsal cinsiyet eőtisizliđini ve ataerkil yapıyı yeniden üretmeye devam etmektedir.

5.2.Öneriler

Aile eğitimlerinin cinsiyetçilikten arındırılarak, ailede cinsler arasında eőtlik hedefiyle aşağıdaki gibi düzenlenmesi için Şu öneriler geliőtirilmiőtir:

-Ailedeki bireylerin eőt derecede sorumluluk aldığı programlar hazırlamak ve bu programı bireylere çeőtli yollarla (halk eğitim merkezleri, kitle iletişim araçları, okullar gibi araçlarla.) iletmek yararlı olacaktır.

-Program hazırlanırken mutlaka toplumsal cinsiyet eőtliđi göstergelerinden yararlanmak gerekir.

-Program kadın ve erkek her iki cinsin katılımını hedeflemeli ve buna uygun içerik oluőturulmalıdır.

- Program aile yapısındaki değişimleri dikkate almalı, sadece çekirdek aile yapısı üzerinden değil, diğer aile yapılarını (parçalanmış, boşanmış, ebeveyn kaybı yaşamış vb.) düzenlenmelidir.

- Program hazırlanırken yazılan örnek olaylar kadını ve erkeği ev içi rollerde, kamusal alanda, iş hayatında geleneksel değil aile içi cinsiyetçiliği barındırmayan, eşitlikçi yapıda yazılmalıdır.

-Programdan önce kadınların sorunları, kadınların ailedeki yeri konulu eğitimler planlanıp kadın ve erkeğin birlikte katıldığı drama çalışması düzenlenebilir.

-Türkiye’de yakın zamanda MEB tarafından uygulamadan kaldırılan (Baba Destek Eğitim Programı) BADEP gibi bir destek misyonlu program yerine babayı ailede anneye eşit işbölümüne yönelten (örn. Babanın bebeğin altını değiştirmeyi deneyimlediği vb.) programların uygulanması sağlanabilir.

KAYNAKLAR

- AÇEV (Anne Çocuk Eğitim Vakfı). Erişim:
<http://www.acev.org/kaynaklarimiz/ebeveynler-icin-kaynaklar> (18 Eylül 2016 tarihinde ulaşılmıştır.)
- Aile Eğitimi Programı Resmi Web Sayfası: <http://aileegitimi.meb.gov.tr/index.php> (10 Kasım 2016 tarihinde ulaşılmıştır.)
- Aklar, Z.(2012). Kadının Güçlenmesi Ekseninde AÇEV. *4.Uluslararası Kadın Çalışmaları Konferansı*. Kıbrıs.
 Erişim:https://www.academia.edu/6795420/Kadının_Güçlenmesi_Ekseninde_AÇEV_4.Uluslararası_Kadın_Çalışmaları_Konferansı_Kıbrıs/auto=download
- Albayrak, M. (1994). Millet Mekteplerinin Yapısı ve Çalışmaları 1928-1935. *Atatürk Araştırmaları Dergisi*, 29, 471-483.
- Altınova, H.H. (2009). *Yaratıcı Drama Yönteminin Kadınların Özsaygı Düzeyine ve Toplumsal Cinsiyet Bilincine Etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Althusser, L. (2014). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* (A. Tümertekin, Çev.). İstanbul: İthaki Yayınevi.
- Arslan, E., Ünalın, E., Türkoğlu, S. (2009). Cinsiyetçilik ve Medya: “Güzin Abla” Köşesinde Yeniden Üretilen Ataerkil Cins Kimlikleri. *Cogito Dergisi (Feminizm)*, 58, 385-403.
- Apaydın, Y. ve Canel, N.A. (2011). *Aile Eğitimi Programları Üzerine Notlar*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Ay, F. (2015). *Aile Eğitimi Kurslarının Yetişkin Eğitimi Bağlamında Etkililiğinin Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Aydoğmuş, K., Baltaş, A., Baltaş, Z., Davaslıgil, Ü., Güngörmüş, O., Konuk, E., ...Yavuzer, H. (1999). *Ana Baba Okulu*. Ankara: Remzi Yayınevi.

- Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-1013). Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. Ankara
- Batmaz, V. ve Aksoy, A. (1995). Televizyon ve Aile (Elektronik Hane). Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu: Ankara.
- Bhasin, K. (2001). *Toplumsal Cinsiyet "Bize Yüklenen Roller"* (K. Ay, Çev.). Kadav Yayınları. (2003).
- Bora, A. (2011). "Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık", Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi (seçbir), İstanbul. Erişim: <http://www.secbir.org/wp-content/uploads/2011/01/15-AKSU-BORA.pdf>
- Canatan, K. (2013). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitabevi. 53-64.
- Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2013). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitabevi.
- CEDAW (Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi) Erişim: <http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/kadininstatusu.gov.tr/mce/eskisite/Pdf/cedaw+protokol.pdf>
- Çapar, M. (2004). Toplumsal Cinsiyet ve İş Bölümü. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 2 (8), 56-74.
- Doğan, Ş. (2015). Muhafazakârlık, Aile ve Kadın (Çankırı Örneği). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (2), 163-193.
- Esen, Y. (2007). Eğitim Reformu Sonrasında Türkiye'nin Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik. *Journal of Critical Education Political Studies*, 5 (2).
- Göktaş, Y., Küçük, S., Ademir, M., Telli, E., Arpacık, Ö., Yıldırım, G., Reisoğlu, İ. (2012). Türkiye'de Eğitim Teknolojileri Araştırmalarındaki Eğilimler: 2000-2009 Dönemi Makalelerinin İçerik Analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(1), 177-179.
- Gümüsoğlu, F. (2008). Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(4), 39-50.

- Güneş, Ö. (2008). Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Ayrımı (1990-2006). *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 19 (2), 81-95.
- Güzel, E. (2014). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık ve Medyanın Rolü. *Global Media Journal: TR Edition*, 4(8).
- Hamamcı, Z. (2005). Üç-altı Yaşlarında Çocukları Olan Anne ve Babaların Aile Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 30(319). Web adresi: <http://www.cagdasegitim.org/?set=aylik&arsiv=200504>
- Hawk, L.,J., Mills,L., Whynhoven, V., Gula, L. (2011). Kadınların Güçlenmesi Prensipleri. BM Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlenmesi Birimi ve BM Küresel İlkeler Sözleşmesi Ortaklık İnsiyatifi. Erişim: http://www.weprinciples.org/files/attachments/TR_WEPs_2.pdf
- İçli, G. (1997). Aile Araştırmalarında Yöntem ve Yaklaşım. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 59-68.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın.
- Kaya, N. (2011). Aile ve Çocuk. A. Kasapoğlu ve N. Karkıner (Ed.). Aile Sosyolojisi (s.112-119). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.
- Kırbaçoğlu Kılıç, L. ve Eyüp, B. (2011). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Rollerini Üzerine Bir İnceleme. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 129-148. Erişim: http://sobiad.odu.edu.tr/files/cilt2/cilt2sayi3pdf/kirbasoglu_bircaneyupx.pdf
- Kitiş Çınar E. (2013). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
Erişim:<http://acikerisim.pau.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11499/356/Emine%20Kiti%C5%9F%20%C3%87%C4%B1nar.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Macit, M. (2014). Türkiye’de Toplumsal Değişim ve Aile “Tahta Çanaklar” Öyküsü Üzerinden Bir Değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (1), 13-24.

Marxist Feminist Perspectives on Family Life. (2015). Erişim:

<https://revisesociology.com/2015/11/30/marxist-feminist-perspectives-on-family-life/> (9 Ocak 2017 tarihinde ulaşıldı.)

Özbay, F. (2015). *Dünden Bugüne Aile, Kent ve Nüfus*. İstanbul: İletişim Yayınevi.

Özçatal, E.O. (2011). Ataerkillik Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 21-39.

Sakallı- Uğurlu, N. (2002). Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Örneği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17 (49), 47-58.

Sakallı- Uğurlu, N. (2003). Cinsiyetçilik: Kadınlara ve Erkeklerle İlişkin Tutumlar ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 6 (11-12), 1-20.

Sayılan, F. (2009). Toplumsal Cinsiyet ve Yetişkin Okuma Yazma Eğitimi: Ders Kitaplarının Eleştirel Analizi. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 7 (26), 39-68.

Sayılan, F. (2012). *Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim (Olanaklar ve Sınırlar)*. Ankara:Dipnot Yayınları.

Sayılan, F. (2016). Cinsiyetçilik. *Eleştirel Pedagoji Dergisi*, 8-48, 51-52.

Stromquist, N.P. (2012) “Kadınların Güçlendirilmesinde Eğitimin Rolü,” Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim, Olanaklar ve Sınırlar. Derleyen. F.Sayılan. Dipnot Yayınları. Ankara: 185-214.

Şeker, E. (2013). *Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlere yönelik olarak düzenlenen aile eğitimi etkinliklerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Stanford Encyclopedia of Philosophy. (2013). Erişim:

<https://plato.stanford.edu/entries/feminism-family/> (6 Ocak tarihinde ulaşıldı.)

TDK (Türk Dil Kurumu). Erişim:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GT.S.57766e0e85c356.54533124. (12 Kasım 2016 tarihinde ulaşıldı.)

Ural, O. (2013). Dünden Bugüne Aile Eğitimi. F. Temel (Ed.). *Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları* (s. 50-67). Ankara: Anı Yayıncılık.

Varol, N. (2005). *Aile eğitimi*. Ankara: Kök Yayınevi.

- Yaylı, D. ve Kitiş Çınar E. (2014). Ortaokul Türkçe Ders Kitapları Görsellerinde Toplumsal Cinsiyet. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 9(5). 2075-2096.
- Yıldırım, M. (2012). *Kuruma dayalı aile eğitim programlarının ilköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin okul başarılarına etkileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Yılmaz Bolat, E. (2011). *Anne Baba Eğitiminin Beş–Altı Yaş Çocuğa Sahip Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutum ve Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Zihnioglu, Ö. (2013). Kadının Güçlendirilmesi ve Eğitim. *Küresel Eğilimler Serisi Çalışma Kâğıdı No:1*, İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Erişim: (https://www.files.ethz.ch/isn/159593/KE-1_2013_Zihnioglu.pdf)

İncelenen Aile Eğitimi Kurs Kitapları

- MEB (2013a). 0-3 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı. Ankara:2013
- MEB (2013b). 3-6 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı. Ankara:2013
- MEB (2013c). 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı. Ankara:2013
- MEB (2013d). 12-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı. Ankara:2013

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Gizem SIRMABIYIKLI

Doğum Tarihi: 16.12.1987

e-posta: gizem888@gmail.com

Öğrenim Durumu:

Lisans

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü- Sınıf Öğretmenliği (2009 mezuniyet)

Lise

Yunus Emre Lisesi- Ankara (2005 mezuniyet)

İş Deneyimi:

Taşoluk İlköğretim Okulu –İstanbul (2009-2011)

Gençali İlkokulu- Ankara (2011-2015)

Atatürk İlkokulu- Ankara (2015-)